

UiT Norges arktiske universitet

Det juridiske fakultet

**Oppnevning av bistandsadvokat etter hendelser i det offentlige rom,
etter straffeprosessloven § 107 a tredje ledd**

Nina Oshidi Krane Bløndal

Masteroppgave i rettsvitenskap JUR-3902 Vår 2023

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Tema og avgrensninger	1
1.2	Metodiske særtrekk ved avhandlingen.....	3
1.3	Videre fremstilling og hovedtrekk ved oppgaven	5
2	Bakgrunn og utvikling.....	6
2.1	Utvikling av bistandsordningen og oppnevningsgrunnlaget.....	6
3	Bistandsadvokatens oppdrag	8
3.1	Bistandsadvokaten kontra påtalemyndigheten	8
3.2	Bistandsadvokatens oppgaver	9
3.2.1	Juridiske lovbestemte oppgaver og rettigheter.....	10
3.2.2	Andre oppgaver som er naturlig og rimelige	13
3.3	Hvilke deler av straffeforfølgningen gjelder oppnevningen for?.....	13
4	Oppnevning av bistandsadvokat etter strpl. § 107 a tredje ledd.....	15
4.1	Ordlyd og tolkningsspørsmål	15
4.2	Personkretsen	16
4.2.1	Andre enn fornærmede og etterlatte.....	17
4.3	Krav om et behov for advokatbistand i forbindelse med utøvelse av prosessuelle rettigheter og plikter ved gjennomføringen av straffesaken.....	19
4.3.1	Prosessuelle rettigheter og plikter som tilsier et behov for bistandsadvokat ...	19
4.3.2	Behovet må knytte seg til gjennomføringen av straffesaken	23
4.3.3	Behovet for bistandsadvokat dekkes ikke av andre tiltak	24
4.4	Momenter i den skjønnsmessige vurderingen etter § 107 a tredje ledd.....	26
4.4.1	Hensynet til sårbare og svakerestilte grupper	27
4.4.2	Likhetshensyn basert på geografisk nærhet til hendelsen	33
4.4.3	At man er et mål for den straffbare hendelsen	35
4.4.4	Sakstyper	37

4.4.5	Prosessøkonomiske forhold.....	44
5	Avsluttende bemerkninger om strpl. § 107 a tredje ledd	54
	Referanseliste	56

1 Innledning

1.1 Tema og avgrensninger

Denne masteravhandlingen tar for seg oppnevning av bistandsadvokat i forbindelse med hendelser i det offentlige rom, etter straffeprosessloven 22. mai 1981 nr. 25 (strpl.) § 107 a tredje ledd. Tredje ledd oppstiller at:

«Retten kan også oppnevne bistandsadvokat *i andre tilfeller* der sakens art og alvor, hensynet til de berørte eller andre særlige forhold tilsier at det er behov for advokat.» (min kursivering).

Ordlyden «i andre tilfeller» er en henvisning til *første og annet ledd*, som gir fornærmede og etterlatte ubetinget rett til bistandsadvokat i gitte situasjoner. Å være *fornærmet* innebærer typisk at man direkte rammes av et lovbrudd, mens å være *etterlatt* innebærer at man er i nær relasjon til avdøde.¹ Spørsmålet er i hvilken grad det kan oppnevnes bistandsadvokat etter tredje ledd for tilfeller som faller utenfor første og annet ledd. Således hvorvidt det kan oppnevnes bistandsadvokat for tilfeller hvor man ikke har krav på advokat. I forarbeidene omtales adgangen etter tredje ledd som «en snever unntaksregel», og forutsetter at det foreligger spesielle omstendigheter i saken.²

Utgangspunktet for avhandlingen er hendelser i det offentlige rom hvor det potensielt er mange involverte. Med *offentlig rom* siktes det til steder der allmennheten ferdes.³ Temaet er høyst aktuelt, som kan ses ved at domstolene vurderte oppnevning av bistandsadvokat etter strpl. § 107 a tredje ledd i etterkant av terroren 22. juli, og ved skytingen utenfor London Pub i Oslo. Spørsmål i den forbindelse var for eksempel om vitner som så Anders Behring Breivik ta båten over til Utøya, kunne få oppnevnt bistandsadvokat. I London pub-saken ble det for eksempel stilt spørsmål ved om personer som var i risikobildet, men ikke ble alvorlig skadet, kunne få oppnevnt bistandsadvokat.

At det er *mange involverte* reiser særskilte spørsmål, fordi det er særlig da det blir et vurderingstema for domstolen å avgrense hvem som får, og hvem som ikke får oppnevnt

---

¹ HR-2011-1968-U avsnitt 20 og strpl. § 93 a annet ledd første punktum.

² Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113.

³ I samsvar med straffeloven 20. mai 2005. nr. 28 (strl.) § 10 første ledd.

bistandsadvokat. Det må foretas en interesseavveining av flere hensyn. Straffeprosessen har som mål å være betryggende, tillitsvekkende og hensynsfull for de involverte parter, men også hurtig og kostnadseffektiv.⁴ Prosessøkonomiske forhold har særlig betydning for oppnevningen av bistandsadvokat, da det er staten som dekker advokatens salær, jf. strpl. § 107 d første punktum. Å vurdere begjæringer om bistandsadvokat kan bli særlig omfattende i saker med mange involverte. For eksempel i forbindelse med 22. juli, hvor det var 858 begjæringer om bistandsadvokat, hvorav 175 advokater ble oppnevnt.⁵ Selv om oppnevning etter tredje ledd etter sin ordlyd krever en helt konkret vurdering, vil det kunne danne seg momenter i rettspraksis som generelt anses å kunne vektlegges. Det sentrale for avhandlingen vil være å finne ut for hvilken personkrets og under hvilke omstendigheter det kan oppnevnes bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd.

Siden avhandlingen tar for seg hendelser med mange involverte, avgrenses det mot private hendelser, som typisk gjelder et begrenset antall involverte. Unntaket er der rettskildesituasjonen er knapp. I så fall vil det være aktuelt å se på et fåtall saker med få involverte, for å få mer empirisk data. Jeg vil imidlertid ikke behandle strpl. § 107 a fjerde ledd, om oppnevning av bistandsadvokat i forbindelse med besøks- og kontaktforbud, som typisk vil gjelde færre involverte.

Hva er så bistandsadvokatens rolle? Bistandsadvokaten skal ivareta sin klients interesser under straffeforfølgningen, jf. strpl. § 107 c første ledd første punktum. Advokaten er ikke selv part i saken, men opptrer på vegne av fornærmede og etterlatte, jf. § 93 a første ledd og § 107 c siste ledd første punktum. I straffeprosessloven brukes derfor ofte uttrykket «fornærmede med bistandsadvokat».

Bistandsadvokaten oppnevnes som hovedregel i forbindelse med *straffbare hendelser*. Dette inkluderer forsøk på lovbrudd.⁶ Oppnevning kan imidlertid også gjøres på bakgrunn av situasjoner hvor gjerningsmannen var psykotisk eller utilregnelig, selv om idømmelse til

---

⁴ NOU 2006: 10 side 127 punkt 8.4.

⁵ Oslo Tingrett, «Erfaringsrapport. Domstolsarbeidet i 22. juli-saken», juni 2013, side 5.

⁶ NOU 2006: 10 side 188 punkt 11.2.15 og HR-2008-1940-U.

psykisk helsevern ikke anses som staff, jf. strl. § 30 bokstav c.⁷ Oppnevning etter strpl. § 107 a tredje ledd krever imidlertid ikke at det foreligger et straffbart forhold, jf. ordlyden. Regelen kan derfor også være anvendelig eksempelvis i forbindelse med ulykker.

Bistandsadvokatens oppdrag omfatter som hovedregel å fremme et erstatningskrav, jf. strpl. § 428 første ledd, når den som representeres også kan ha krav på erstatning på grunnlag av den straffbare hendelsen, jf. strpl. § 3 første ledd første punktum.⁸ Avhandlingen vil derfor vise hvordan et behov for bistand med erstatningskravet kan være et moment i vurderingen for oppnevning etter § 107 a tredje ledd. Det avgrenses imidlertid mot å gå nærmere inn på andre forhold ved erstatningskravet, da dette ligger utenfor kjerneområdet for oppgaven.

1.2 Metodiske særtrekk ved avhandlingen

Det er retten som oppnevner bistandsadvokat, jf. strpl. § 107 a tredje ledd. Rettspraksis har derfor vært en særlig viktig kilde for avhandlingen. Det er imidlertid få saker om oppnevning etter tredje ledd som er anket til Høyesterett. Grunnen til dette kan være at regelen er relativt ny (av år 2008), og at oppnevning som utgangspunkt gjøres etter første og annet ledd.⁹ I tillegg vil det være færre saker som involverer mange personer, som er tema for avhandlingen. Høyesterett uttaler seg dessuten bare i forbindelse med konkrete saker og om prinsipielle spørsmål, som også vil begrense antall saker fra domstolen.¹⁰ Jeg har derfor valgt å ta for meg noe underrettspraksis i avhandlingen, selv om slik praksis ikke har rettsnormerende kraft.¹¹

Det er kun Høyesteretts avgjørelser som har rettsnormerende virkning, i kraft av sin legitimitet etter Grunnloven 17. mai 1814 (Grl.) § 88 første punktum, hvor det følger at Høyesterett dømmer i siste instans.¹² Tilsvarende følger det av Grl. § 90, at «Høyesteretts dommer kan i intet tilfelle påankes». Dette betyr at Høyesterett fastlegger innholdet av norsk

---

⁷ Anne Robberstad, *Bistandsadvokaten*, 3. utgave, Universitetsforlaget 2014, side 29. Eksempelvis Buskerud tingretts dom 12. juni 2022 (22-006117MED-TBUS/TKOB).

⁸ NOU 2006: 10 side 180 punkt 11.2.1 og 182 punkt 11.2.6.

⁹ Se punkt 4.4.4.2 og 4.4.4.4 nedenfor.

¹⁰ Strpl. § 323 første ledd annet punktum, § 388 annet ledd første punktum, og Synne Sæther Mæhle og Ragna Aarli, *Fra lov til rett*, 2. utgave, Gyldendal juridisk 2017, side 47.

¹¹ Jens Edvin A. Skoghøy, *Rett og rettsanvendelse*, Universitetsforlaget 2018, side 227.

¹² Mæhle og Aarli, *Fra lov til rett* (2017), side 254-255 og side 257.

rett med endelige virkning, som gir domstolen særskilt autoritet.¹³ Underrettspraksis kan brukes som støtteargument, og har vekt avhengig av argumentets overbevisningskraft.¹⁴ Dersom det kan vises til en konsistent praksis, vil argumentene kunne få større vekt.¹⁵

I mange tilfeller vil oppnevninger av bistandsadvokat endelig avgjøres i tingrettene. Utfordringen er at saker fra tingrettene i liten grad publiseres på Lovdata. Ved lavere rettsinstanser er det opp til den enkelte dommer om en avgjørelse skal sendes fra domstolenes felles fagsystem til private tilbydere for rettsinformasjon.¹⁶ Man i stor grad avhengig av at saken ankes for at oppnevningene blir tilgjengelig på lovdata, men heller ikke alle saker fra lagmannsrettene gjøres tilgjengelig. Straffesaksdokumenter er som kjent i utgangspunktet taushetsbelagte, og det vil være ekstra arbeid å anonymisere sakene.¹⁷ Jeg har på denne bakgrunn ikke funnet avgjørelser fra 22. juli om oppnevning av bistandsadvokat for personer som var på Utøya. Oslo tingrett har imidlertid fremlagt en evalueringsrapport i etterkant av 22. juli-sakene, som inneholder noe statistikk knyttet oppnevningene av bistandsadvokater i forbindelse med saken.¹⁸ Videre er det begjært innsyn i Kongsberg-saken og i saken om Sian-påkjørselen, for å få tilgang på mer empirisk data.¹⁹

Noe annet som er merkbart for rettskildesituasjonen, er at det som er av Høyesterettspraksis på området i stor grad er avvisningskjennelser av ankeutvalget. At en sak er avgjort som kjennelse betyr at ankeutvalget ikke har realitetsbehandlet saken, og er begrenset til å prøve lagmannsrettens saksbehandling og generelle lovtolking, jf. strpl. § 388 første ledd nr. 2 og 3.²⁰ At saken er avvist, innebærer at Høyesterett ikke har funnet grunn til å prøve

---

¹³ Skoghøy, *Rett og rettsanvendelse* (2018) side 40 og Mæhle og Aarli, *Fra lov til rett* (2017) side 43.

¹⁴ Skoghøy, *Rett og rettsanvendelse* (2018) side 106 og Mæhle og Aarli *Fra lov til rett* (2017) side 256.

¹⁵ Mæhle og Aarli, *Fra lov til rett* (2017) side 253.

¹⁶ Ragna Aarli, *Dokumentoffentlighet i straffesaker. En utredning for Justis- og beredskapsdepartementet*, Universitetet i Bergen 28. februar 2021, side 193.

¹⁷ Politiregisterloven 28. mai 2010 nr. 16 § 23.

¹⁸ Oslo Tingrett, «Erfaringsrapport. Domstolsarbeidet i 22. juli-saken», juni 2013.

¹⁹ Buskerud tingrett oppnevning 26. april 2022 og Buskerud tingretts dom 12. juni 2022 (22-006117MED-TBUS/TKOB) (Kongsberg), og Borgarting Lagmannsrett kjennelse 11. august 2022 (22-112666SAK-BORG/04) (Sian).

²⁰ Se eksempelvis HR-2022-1993-U (Sian) og HR-2022-1886-U (London Pub).

lagmannsrettens avgjørelse, eksempelvis fordi lagmannsretten har foretatt riktig lovtolkning og saksbehandling.

Det er ellers lite juridisk litteratur på området. Straffeprosessloven § 107 a tredje ledd er i litteraturen kun nevnt som oppnevningsgrunnlag, mens innholdet i vilkårene er i liten grad drøftet.²¹ Oppnevning etter tredje ledd når det er mange involverte parter fremstår som helt uberørt i litteraturen.

Det bemerkes også at punkt 4.4.1.2 i oppgaven problematiser ivaretagelse av barns rettigheter og behov, ved spørsmål om oppnevning av bistandsadvokat. I den forbindelse vil det være relevant å se på sentrale menneskerettighetsbestemmelser, og uttalelser fra aktuelle håndhevsorganer. Det vil redegjøres for den rettslige betydningen av disse kildene fortløpende i teksten.

1.3 Videre fremstilling og hovedtrekk ved oppgaven

I hoveddelen vil jeg i kapittel 2 først beskrive bakgrunnen for, og utviklingen av bistandsordningen. Det vil i samme del presenteres hvordan det rettslige grunnlaget for oppnevning ser ut i dag, med et særlig fokus på § 107 a tredje ledd. Videre vil jeg i kapittel 3 redegjøre for hva som utgjør bistandsadvokatens oppdrag og oppgaver, og hvilke deler av straffeforfølgningen oppnevningen gjelder for. Dette danner grunnlaget for hvorvidt det oppnevnes bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd senere i oppgaven.

Det er viet størst plass i avhandlingen til å finne ut av for hvilken personkrets og under hvilke omstendigheter det kan oppnevnes bistandsadvokat etter strpl. § 107 a tredje ledd. Punkt 4.2 tar for seg hvilken personkrets det er aktuelt å oppnevne bistandsadvokat for, mens det i punkt 4.3 stilles nærmere krav til hvilken type behov som må foreligge for at det skal være aktuelt å oppnevne bistandsadvokat etter regelen. Den resterende delen av oppgaven, fra punkt 4.4, er viet til å undersøke hvilke omstendigheter det kan legges vekt på ved oppnevningen etter tredje ledd. Avslutningsvis vil det gjøres noen bemerkninger om regelen i kapittel 5.

---

²¹ Robberstad, *Bistandsadvokaten* (2014), side 27 til 28, Ørnulf Øyen, *Straffeprosess*, 3. utgave, Fagbokforlaget 2022, side 131 og Ørnulf Øyen, *Straffeprosess*, 2. utgave, Fagbokforlaget 2020, side 127.

2 Bakgrunn og utvikling

2.1 Utvikling av bistandsordningen og oppnevningsgrunnlaget

Ifølge forarbeider ble bistandsordningen opprettet for å styrke voldtektsofrenes stilling i forbindelse med etterforskning og rettsmøter.²² I høringsrunden kom det frem at det ville være særlig psykisk belastende for voldtektsofre å bli kroppsvistert, å få spørsmål om seksuell historikk, og å føle seg mistenkeliggjort ved avhør. I tillegg kunne offeret få en følelse av gjenopplevelse av voldtekten i forbindelse med forklaringer for politi og domstolen.²³

Innhenting av bevis fra fornærmede var imidlertid helt nødvendig av hensyn til sakens opplysning, og rettssikkerheten for tiltalte.²⁴ Formålet med bistandsordningen var å bidra til at straffeforfølgningen ikke ble mer belastende for fornærmede enn nødvendig.

Justisdepartementet så for seg at bistandsadvokaten kunne opparbeide seg en juridisk spisskompetanse om behandlingen av voldtektssaker.²⁵ Samtidig var det ønskelig at advokaten skulle virke psykologisk støttende, i form av en som utelukkende talte offerets sak.²⁶

Bistandsordningen ble i senere tid utvidet til å omfatte en rekke volds- og seksuallovbrudd etter strpl. § 107 a første ledd bokstav a, også omtalt som grove integritetskrenkelser.²⁷ En av grunnene til dette kan være Norges folkerettslig forpliktelser etter Lanzarote-konvensjonen og Istanbul-konvensjonen, som stiller krav til at Norge må gi juridisk bistand i forbindelse med saker om barn og kvinner som er utsatt for vold og seksuell utnyttelse.²⁸

Den skjønnsmessige adgangen etter § 107 a tredje ledd kom ved lovendring i 2008, i forbindelse med en generell styrking av fornærmedes og etterlattes stilling i straffeprosessen,

---

²² Ot.prp. nr. 63 (1980-1981) side 4-12.

²³ Ot.prp. nr. 63 (1980-1981) side 4-7.

²⁴ Ot.prp. nr. 63 (1980-1981) side 4.

²⁵ Ot.prp. nr. 63 (1980-1981) side 4.

²⁶ Ot.prp. nr. 63 (1980-1981) side 4-5.

²⁷ HR-2014-467-U (Bistandsadvokat for selskap) avsnitt 26 og LB-2014-112037.

²⁸ Council of Europe Convention on the protection of children against sexual exploitation and sexual abuse 25. Oktober 2007 nr. 25 (Lanzarote-konvensjonen) artikkel 31 nr. 1 bokstav d og artikkel 30 nr. 2, og Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence 11. mai 2011 nr. 22 (Istanbul-konvensjonen) artikkel 57.

jf. lov 7. mars 2008 nr. 5. Straff er et offentligrettslig krav, men ifølge forarbeidene var det ønskelig å oppdatere regelverket slik at det på bedre måte reflekterte sakens betydning for fornærmede og etterlatte.²⁹ Fornærmede og etterlatte berøres av straffesaken på mange måter, og departementet mente derfor at det var helt legitimt at deres behov og ønsker ble forbedret:

«Mange fornærmede og etterlatte har gitt uttrykk for at møtet med rettssystemet kan oppfattes som en tung tilleggsbelastning. De har etterlyst bedre informasjon og mulighet for å kunne bidra med opplysninger. De ønsker å bli anerkjent som fullverdig deltakere i straffesaken, med prosessuelle rettigheter som gjør dem i stand til å ivareta egne interesser.»³⁰

Resultatet av forslaget ble blant annet en utvidelse av sakstypene som gir ubetinget rett til bistandsadvokat etter § 107 a første ledd bokstav a, og den skjønnsmessige adgangen til bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd.³¹ Utviklingen viser at lovgiver har beveget seg bort fra at bistandsadvokaten bare oppnevnes for grove integritetskrenkelser.

Strpl. § 107 a lyder i dag:

«Fornærmede har rett til å få oppnevnt bistandsadvokat i saker:

- a. om overtredelse av straffeloven §§ 168, 253, 257, 282, 284, 291, 294, 295, 296, 299, 302, 304, 312 og 314,
- b. hvor det er grunn til å tro at fornærmede som følge av handlingen får betydelig skade på kropp og helse,
- c. hvor offentlig forsvarer oppnevnes for å delta i ungdomsstormøte, jf. § 100 annet ledd annet punktum.

I saker hvor noen under 18 år er død som følge av en straffbar handling, har den som hadde foreldreansvaret, rett til å få oppnevnt bistandsadvokat. I andre tilfeller der noen er død som følge av en straffbar handling, kan bistandsadvokaten oppnevnes for etterlatte når særlige forhold tilsier at det er behov for det.

---

²⁹ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) punkt 1.1.

³⁰ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) punkt 1.1.

³¹ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 8.

Retten kan også oppnevne bistandsadvokat i andre tilfeller der sakens art og alvor, hensynet til de berørte eller andre særlige forhold tilsier at det er behov for advokat.» (min utheving).

Formålet med tredje ledd var å utvide de sakstyper som kunne gi bistandsadvokat, uten å virke uttømmende og stenge for at andre enn opplistede tilfeller kunne gi slik advokat.³² En skjønsmessig regel ga således større fleksibilitet til å oppnevne bistandsadvokat for spesielle tilfeller, hvor det forelå et særlig behov for advokat.³³

En annen lovendring har vært lov 18. juni 2021 nr. 122, som inneholdt nye regler om felles bistandsadvokat, og at advokatens oppdrag kan avgrenses, jf. strpl. § 107 b fjerde og femte ledd. Disse bestemmelsene trådte i kraft 1. juli 2022. I korte trekk er dette regler som gjør at én bistandsadvokat kan representere flere personer, og at advokaten kan oppnevnes for en begrenset del av straffeforfølgningen.³⁴ Formålet har vært å gjøre bistandsordningen mer fleksibel og prosessøkonomisk.³⁵ Disse reglene behandles særskilt under punkt 4.4.5.

3 Bistandsadvokatens oppdrag

3.1 Bistandsadvokaten kontra påtalemyndigheten

Bistandsadvokatens oppdrag skiller seg fra påtalemyndigheten, ved at bistandsadvokaten er fornærmede eller etterlattes representant i saken, og skal ivareta nettopp deres interesser, jf. strpl. § 107 c første ledd.³⁶

Påtalemyndigheten er ikke fornærmedes eller etterlattes representant i saken, men fornærmede er ofte et vitne som er tildelt særskilte rettigheter. Påtalemyndigheten er uavhengig jf. strpl. § 55 første ledd, men er underlagt staten som offentlig anklager, jf. strpl. § 62 a første ledd.³⁷ Deres målsetting er å sørge for at skyldige straffes og at uskyldige går fri.³⁸

---

³² Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.3 og 7.2.4.

³³ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113.

³⁴ Prop. 146 L (2020-2021) side 142-143 og 145.

³⁵ Prop. 146 L (2020-2021) side 142 og 145.

³⁶ Hege Salomon «Bistandsadvokatens rolle» *Kritisk juss* 39 (2013) nr. 1, side 34-39, på side 35.

³⁷ Robberstad, *Bistandsadvokaten* (2014), side 9.

³⁸ Øyen, *Straffeprosess* (2020), side 31-32 og side 153.

Påtalemyndigheten har dermed en *objektivitetsplikt*, jf. strpl. § 55 første og annet ledd, som innebærer å upartisk finne frem til det som har skjedd i saken, og om tiltalte bør straffes i henhold til vilkårene for straff.³⁹

Det kan likevel påpekes at heller ikke bistandsadvokaten skal fremme sin klients interesser til enhver pris, men må følge alminnelige regler om god advokatskikk, jf. advokatforskriften 20. desember 1996 nr. 1161 kapittel 12. Advokaten plikter å fremme rett og hindre urett, og bør for eksempel si fra seg oppdraget dersom en ser at fornærmede bevisst forklarer seg uriktig for politiet eller retten.⁴⁰

3.2 Bistandsadvokatens oppgaver

Bistandsadvokaten kan utføre en rekke oppgaver i forbindelse med straffeforfølgningen. Det vil her redegjøres for de oppgaver som er av betydning for senere drøftelser om oppnevningen. Bistandsadvokaten oppnevnes bare dersom det kan påvises et behov hos den begjæringen gjelder, som ligger innenfor bistandsadvokatens oppgaver.⁴¹

Bistandsadvokatens oppgaver er generelt angitt ved strpl. § 107 c første ledd:

«Bistandsadvokaten skal vareta fornærmedes og etterlattes interesser i forbindelse med etterforskning og hovedforhandling i saken. Bistandsadvokaten skal også gi slik annen hjelp og støtte som er naturlig og rimelig i forbindelse med saken.»

Paragraf 107 c første ledd regulerer «fornærmede og etterlattes» interesser, men vil også kunne gjelde for andre som får oppnevnt bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd, da tredje ledd bør forstås i lys av reguleringene som gir ubetinget rett til bistandsadvokat.⁴²

Ordlyden «vareta fornærmede og etterlattes interesser» er generelt formulert, og favner svært vidt om hva som kan utgjøre bistandsadvokatens oppgaver. Formuleringen tilsier likevel at

---

³⁹ Strpl. § 226 tredje ledd oppstiller at påtalemyndigheten skal søke å kartlegge det som taler for og imot mistenkte, mens § 62a annet ledd følger at saken skal henlegges dersom straff ikke kan gjøres gjeldende av rettslige eller bevismessige grunner.

⁴⁰ Salomon (2013) side 36.

⁴¹ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 og 113, og HR-2011-1968-U avsnitt 17 .

⁴² Thomas Frøberg, Gert Johan Kjellby, Anders Løvlie og Runar Torgersen, *Norsk Lovkommentar: Straffeprosessloven § 107 a tredje ledd*, Rettsdata.no (lest 21. april 2022) .

bistandsadvokatens handlinger må være i klientens interesse. Etter forarbeidene er ordlyden valgt for å få frem at fornærmedes behov for bistand vil variere i det enkelte tilfellet, og at behovet er styrende for bistandens karakter og omfang.⁴³

Bistandsadvokaten er gitt mer konkrete oppgaver i § 107 c annet til fjerde ledd. I tillegg finnes det en rekke konkrete oppgaver i øvrige deler av loven, fordelt etter rettighet og stadium i saken.⁴⁴ Bistandsadvokaten kan dessuten også utøve de rettigheter som tilkommer fornærmede og etterlatte på deres vegne, jf. § 107 c femte ledd første punktum, såfremt disse ikke er av rent personlig karakter.⁴⁵

I den videre fremstillingen vil det først redegjøres for hvilke juridiske oppgaver bistandsadvokaten har som følger direkte av lovverket, og som faller under «vareta[kelse]» etter § 107 c første ledd første punktum. Det vil så gis en kort fremstilling av hva som kan være «naturlige og rimelig[e]» oppgaver etter § 107 c første ledd annet punktum.

3.2.1 Juridiske lovbestemte oppgaver og rettigheter

På etterforskningsstadiet skal bistandsadvokaten som utgangspunkt varsles om rettsmøter jf. strpl. § 93 b, § 243 annet ledd og § 107 c annet ledd første punktum. Bistandsadvokaten har helt siden starten av ordningen vært en sentral støtte når fornærmede skal forklare seg for politi og påtalemyndigheten.⁴⁶ Bistandsadvokaten skal derfor varsles og har rett til å være til stede ved avhør av fornærmede, jf. § 107 c annet ledd tredje punktum. I tillegg har advokaten rett til å stille spørsmål eller protestere mot spørsmål, til fornærmede og etterlatte som ikke er hensiktsmessig, eller som blir stilt på en utilbørlig måte, jf. strpl. § 107 c tredje ledd første og annet punktum.

Bistandsadvokaten skal videre orienteres om sakens utvikling og fremdrift jf. strpl. § 93 e annet ledd første punktum, og har rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter jf. § 242 første ledd første punktum.

---

⁴³ Prop. 146 L (2020-2021) side 141-142 punkt 16.2.2 og 16.2.4.

⁴⁴ Øyen, *Straffeprosess* (2020), side 124.

⁴⁵ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 90 punkt 10.1.

⁴⁶ Se punkt 2.1.

Ifølge forarbeidene kan bistandsadvokaten også utlede oppgaver av den generelle angivelsen om «vareta[kelse]» av fornærmede og etterlates interesser etter § 107 c første ledd første punktum.⁴⁷ Dette kan innebære å gi fornærmede alminnelig informasjon om straffesakers gang, men også konkret informasjon om utvikling i egen sak.⁴⁸ Det kan også innebære å bistå hvis klienten ønsker å klage på påtaleavgjørelsen etter § 59 a.⁴⁹

Dersom tiltale tas ut, deltar bistandsadvokaten i alle rettsmøter under hovedforhandling i den utstrekning retten finner det nødvendig, jf. strpl. § 107 a annet ledd første punktum. Det vil være hensiktsmessig at bistandsadvokaten deltar under hele hovedforhandlingen, for å sørge for minst mulig belastning av offeret.⁵⁰ Det kan være nyttig at bistandsadvokaten forklarer sin klient hva som skjer i saken, eller avverger at det stilles irrelevante spørsmål til vitner som kan være belastende.⁵¹ Det vil også være nødvendig at bistandsadvokaten er til stede under hele hovedforhandlingen dersom advokaten skal prosedere et erstatningskrav (se under om sivile krav), eller for å holde seg oppdatert dersom saken ankes.⁵²

Ved hovedforhandlingen er fornærmede med bistandsadvokat tildelt flere prosessuelle rettigheter. Advokaten har rett til å stille spørsmål til tiltalte, vitner og sakkyndige jf. § 291a, gis anledning til å uttale seg etter avhør og skriftlige bevis jf. § 303, og har rett til å komme med sluttbemerkinger før saken tas til doms jf. § 304 første ledd siste punktum.

Oppnevningen inkluderer som hovedregel å fremme sivile krav, jf. § 428 første ledd første og annet punktum, når klienten også kan ha krav på erstatning på grunnlag av den straffbare hendelsen, jf. § 3 første ledd første punktum. Ifølge forarbeidene innebærer dette at advokaten fremsetter, forbereder og prosederer erstatningskravet på fornærmede eller etterlattes vegne.⁵³

---

⁴⁷ NOU 2006: 10 side 180 punkt 11.2.1.

⁴⁸ NOU 2006: 10 side 181 punkt 11.2.3.

⁴⁹ NOU 2006: 10 side 181 punkt 11.2.3 og Thomas Frøberg, Gert Johan Kjellby, Anders Løvlie og Runar Torgersen, *Norsk Lovkommentar: Straffeprosessloven § 107 c første ledd*, Lovdata.no (lest 1. mai 2022).

⁵⁰ Innst. O nr. 39 (1993-1994) punkt 7 Komiteens merknader..

⁵¹ Innst. O nr. 39 (1993-1994) punkt 7 Komiteens merknader

⁵² Innst. O nr. 39 (1993-1994) punkt 7 Komiteens merknader og NOU 2006: 10 s. 184 punkt 11.2.7.

⁵³ NOU 2006: 10 side 180 punkt 11.2.1 og 182 punkt 11.2.6.

Etter at dommen er avsagt, underretter domstolen fornærmede med bistandsadvokat snarest mulig strpl. § 43 fjerde ledd. Bistandsadvokaten bør da være behjelpelig med å forklare avgjørelsen for fornærmede.⁵⁴

Fornærmede med bistandsadvokaten har ikke kompetanse til å anke straffekravet. Bare påtalemyndigheten og siktede er «parter» med ankerett etter strpl. § 306 første ledd.⁵⁵

Fornærmede med bistandsadvokat kan imidlertid *anke det sivile kravet*. Enten etter strpl. § 434 sjuende ledd, gjennom fortsatt behandling av erstatningskravet sammen med partenes anke av straffesaken, eller ved særskilt behandling av erstatningskravet etter strpl. § 435.⁵⁶

Dersom *straffesaken ankes*, kan det ifølge forarbeidene være behov for bistandsadvokat i lagmannsretten i forbindelse med prosessuelle spørsmål knyttet fornærmedes vitneplikt.⁵⁷ Ved behandling for Høyesterett kan det være behov for bistandsadvokat dersom anken gjelder prosessuelle spørsmål som angår fornærmedes rettsstilling, eller dersom retten ved anken av straffekravet også behandler erstatningsspørsmål.⁵⁸ Bistandsadvokaten kan også følge saken hos Høyesterett i forlengelse av oppnevningen for lagmannsretten, for å holde fornærmede og etterlatte informert om sakens videre behandling og utfall.⁵⁹

Ifølge forarbeidene lå det tidligere til bistandsadvokatens oppdrag å bistå sin klient med å søke om voldsoffererstatning.⁶⁰ Fra 1. januar 2023 er dette ikke lengre bistandsadvokatens oppgave, jf. strpl. § 107 c siste ledd siste punktum. Voldsoffererstatning er erstatning fra staten for personskade som har skjedd som følge av en straffbar handling.⁶¹ Dette reguleres nå gjennom voldserstatningsloven 17. juni 2022 nr. 57.

---

⁵⁴ Robberstad, *Bistandsadvokaten* (2014), side 50.

⁵⁵ Robberstad, *Bistandsadvokaten* (2014), side 50.

⁵⁶ NOU 2006: 10 side 67 punkt 3.5.2.7.

⁵⁷ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 84 punkt 9.11.3.

⁵⁸ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 84 punkt 9.11.3.

⁵⁹ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 84 punkt 9.11.3.

⁶⁰ Prop. 238 L (2020-2021) side 139 punkt 18.4.1 og Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 91 punkt 10.4.

⁶¹ Prop. 238 L (2020-2021) side 10 punkt 2.1.

3.2.2 Andre oppgaver som er naturlig og rimelige

Ordlyden «annen hjelp og støtte som er naturlig og rimelig i forbindelse med saken», jf. § 107 c første ledd annet punktum, er svært generelt formulert. Ordlyden er imidlertid dynamisk, slik at det kan siktes til det som til enhver tid er alminnelig praksis for bistandsadvokater.

I forarbeidene er det gitt uttrykk for at regelen knytter seg til bistandsadvokatens psykologisk støttende funksjon: «Det kan dreie seg om samtaler med klienten og dennes nærmeste, informasjon om prosessen og rettsapparatet, og bistand av mer praktisk art».⁶² Det må imidlertid avgrenses fra annen veiledning, hjelp og støtte som utøves av andre profesjoner.⁶³ Bistandsadvokaten gir juridisk bistand.⁶⁴

Av underrettspraksis følger det at ivaretagelse av berørtes psykiske påkjenninger etter en straffbar hendelse, ikke er advokatens primæroppgave.⁶⁵ Advokatens støttende funksjon knytter seg til at fornærmede skal vite at man har en representant som tar deres forklaring og dem på alvor.⁶⁶ Eller en pedagogisk funksjon, at bistandsadvokaten informer om hvordan rettssystemet fungerer.⁶⁷ Bistandsadvokaten har imidlertid ikke ansvar som noen hobbypsykolog.⁶⁸

Oppsummert står rettslig orientering og bistand med erstatningskravet sentralt for bistandsadvokatens oppgaver. Oppdraget avgrenser imidlertid mot psykologisk hjelp som utøves av andre profesjoner.

3.3 Hvilke deler av straffeforfølgningen gjelder oppnevningen for?

Oppnevning av bistandsadvokat gjøres alltid med grunnlag i strpl. § 107 a, uavhengig av hvilken del av straffeforfølgningsprosessen det gjelder.

---

⁶² Ot.prp. nr. 109 (2001-2002) side 64 punkt 8.2.

⁶³ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4. Temaet behandles nærmere i punkt 4.3.2 og 4.3.3.

⁶⁴ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4.

⁶⁵ LB-2017-137630 (Blå) og LG-2021-106739.

⁶⁶ Salomon (2013) side 35.

⁶⁷ Salomon (2013) side 35 og 39.

⁶⁸ Anne K. Bohinen, «Fornærmedes partsstilling og bistandsadvokatens rolle» *Kritisk juss* 30 (2004), side 217-230, på side 218.

I alminnelighet gjelder en oppnevning for etterforskning,⁶⁹ og eventuelt pådømmelse ved tilståelsesdom etter strpl. § 248.⁷⁰ Bistandsadvokatens oppdrag kan etter nye regler også avgrenses til å utgjøre en mindre del av straffeforfølgingsprosessen, jf. § 107 b femte ledd. Denne regelen blir behandlet særskilt i punkt 4.4.5.1.

Dersom det blir hovedforhandling, vurderes advokaten oppnevnt på nytt.⁷¹ Etter forarbeidene inkluderer oppnevning til hovedforhandlingen en eventuell ankebehandling av straffekravet.⁷²

Det må foretas en ny vurdering om oppnevning av advokaten dersom straffesaken skal behandles ved en ny instans.⁷³ Ifølge rettspraksis vil hensynet til sammenheng i rettssystemet tilsi at advokaten ved anke fra tingrett til lagmannsretten blir oppnevnt på nytt, men det er ingen automatikk i oppnevningen for slike situasjoner.⁷⁴ Dersom flere fornærmede eller etterlatte har hatt bistandsadvokat i førsteinstans, kan det være aktuelt å oppnevne en felles bistandsadvokat ved ankeinstansen for å representerer disse samlet, jf. strpl. § 107 b fjerde ledd. Bestemmelsen behandles særskilt i punkt 4.4.5.2.

Dersom en sak om erstatningskravet ankes til Høyesterett, enten ved særskilt anke over erstatningskravet (§ 425), eller ved anke i forbindelse med straffesaken (§ 434),⁷⁵ får fornærmede bistandsadvokat i saken for Høyesterett.⁷⁶ Dersom anken til Høyesterett ikke tar for seg erstatningskravet, bør det ifølge forarbeidene oppnevnes advokat når anken gjelder prosessuelle spørsmål om fornærmedes rettsstilling, eller ved anke over lovanvendelsen som angår fornærmede.⁷⁷ Dessuten kan det være rimelig at advokaten oppnevnes i saken for

---

⁶⁹ Strpl. § 107 c første ledd første punktum.

⁷⁰ NOU 2006: 10 s. 184 punkt 11.2.8.

⁷¹ NOU 2016: 24 side 229 punkt 10.3.6.

⁷² Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 84.

⁷³ HR-2011-2369-U avsnitt 9 og 11, HR-2014-467-U (Bistandsadvokat for selskap) avsnitt 20 og 31.

⁷⁴ HR-2014-467-U (Bistandsadvokat for selskap) avsnitt 24.

⁷⁵ Se punkt 3.2.1 ovenfor.

⁷⁶ NOU 2006: 10 side 185 punkt 11.2.9 og Robberstad, *Bistandsadvokaten* (2014), side 51.

⁷⁷ NOU 2006: 10 side 185 punkt 11.2.9 Robberstad, *Bistandsadvokaten* (2014), side 51.

Høyesterett i forlengelse av oppnevningen for lagmannsretten, for å veilede fornærmede eller etterlatte om sakens behandling og utfall.⁷⁸

4 Oppnevning av bistandsadvokat etter strpl. § 107 a tredje ledd

4.1 Ordlyd og tolkningsspørsmål

Strpl. § 107 a lyder:

«Fornærmede har rett til å få oppnevnt bistandsadvokat i saker:

- a. om overtredelse av straffeloven §§ 168, 253, 257, 282, 284, 291, 294, 295, 296, 299, 302, 304, 312 og 314,
- b. hvor det er grunn til å tro at fornærmede som følge av handlingen får betydelig skade på kropp og helse,
- c. hvor offentlig forsvarer oppnevnes for å delta i ungdomsstormøte, jf. § 100 annet ledd annet punktum.

I saker hvor noen under 18 år er død som følge av en straffbar handling, har den som hadde foreldreansvar, rett til å få oppnevnt bistandsadvokat. I andre tilfeller der noen er død som følge av en straffbar handling, kan bistandsadvokaten oppnevnes for etterlatte når særlige forhold tilsier at det er behov for det.

Retten *kan* også oppnevne bistandsadvokat i andre tilfeller der sakens art og alvor, hensynet til de berørte eller andre særlige forhold tilsier at det er behov for advokat.» (min utheving og kursivering).

Ordlyden «kan» tilsier at retten har valgfrihet om hvorvidt det oppnevnes bistandsadvokat etter tredje ledd, selv om vilkårene for oppnevning er oppfylt. Det er imidlertid ikke funnet noen tilfeller fra rettspraksis hvor retten har valgt å ikke oppnevne bistandsadvokat når vilkårene er oppfylt. Det legges dermed til grunn at retten *vil* oppnevne advokat i slike tilfeller, og problematiseres ikke noe ytterligere i oppgaven.

Ordlyden «i andre tilfeller» forstås som at det kan oppnevnes bistandsadvokat etter tredje ledd i andre tilfeller enn de som følger av første og annet ledd. Dette samsvarer med forarbeider og

---

⁷⁸ NOU 2006: 10 side 185 punkt 11.2.9.

rettspraksis, hvor det fremgår at tredje ledd er en egen oppnevningshjemmel, som kan brukes utenom de tilfeller som følger av første og annet ledd.⁷⁹

Tredje ledd inneholder en rekke skjønnsmessige vilkår. Det kan i den forbindelse stilles spørsmål ved om «sakens art og alvor», «hensynet til de berørte» eller «andre særlige forhold» er alternative vilkår, eller om dette er momenter i en bred helhetsvurdering. Dette drøftes i punkt 4.4.

Det sentrale er å finne ut av for hvilken personkrets, og under hvilke omstendigheter det kan oppnevnes bistandsadvokat etter regelen.

4.2 Personkretsen

Spørsmålet er hvilken personkrets som kan få oppnevnt bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd. Tredje ledd forstås slik at «andre tilfeller» henviser til *andre* enn fornærmede og etterlatte etter første og annet ledd. For å finne ut hvilken personkrets som kan få oppnevnt bistandsadvokat etter tredje ledd, er det dermed nødvendig å først redegjøre for hvem som regnes som fornærmet og etterlatt.

Etterlatte er definert som nærstående av avdøde, nærmere bestemt «ektefelle eller samboer, barn og foreldre», jf. strpl. § 93 a annet ledd. Ordlyden utelukker dermed oppnevning etter § 107 a annet ledd for andre slektninger enn de overnevnte. En slik forståelse samsvarer med forarbeidene, hvor det følger at søsken ikke har status som etterlatt i lovens forstand.⁸⁰

Det finnes imidlertid ingen legaldefinisjon i straffeprosessloven av hvem som er *fornærmet*. I strpl. § 3 brukes formuleringen «fornærmede eller andre skadelidte... [av den] handling som saken gjelder». Ordlyden tilsier at fornærmede er den som har blitt skadet i forbindelse med en straffbar hendelse. Etter forarbeider og rettspraksis *kan* den som direkte rammes av et lovbrudd anses som fornærmet.⁸¹ Det er imidlertid ikke et krav at vedkommende er fysisk skadet. Eksempelvis vil den som er utsatt for brudd på oppholds- og kontaktforbud etter strl. § 168 ha status som fornærmet.⁸² Etter forarbeider og rettspraksis vil det avgjørende være om

---

⁷⁹ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113 og HR-2014-467-U (Bistandsadvokat for selskap) avsnitt 22.

⁸⁰ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 37-38 punkt 8.3.3.

⁸¹ NOU 2006: 10 side 50 punkt 3.4.2.2 og HR-2011-1968-U avsnitt 20.

⁸² HR-2022-1749-U avsnitt 16.

man er innehaver av den interesse straffebudet er ment å beskytte.⁸³ Dette illustreres ved at skadelidte i trafikkulykker ikke har status som fornærmet, da straffebudet er ment å beskytte offentlige interesser.⁸⁴ For de tilfeller at det ikke er avklart at man har status som fornærmet, må det foretas en vurdering av om vedkommende er innehaver av den interesse straffebudet skal beskytte.⁸⁵

4.2.1 Andre enn fornærmede og etterlatte

Ordlyden «andre tilfeller» i § 107 a tredje ledd, forstås som nevnt slik at det henvises til andre tilfeller enn fornærmede og etterlatte etter første og annet ledd. Tredje ledd kan dermed omfatte personer som ikke tilfredsstiller overnevnte krav til å være fornærmet eller etterlatt.

Etter forarbeidene er tredje ledd ikke knyttet til en bestemt personkrets.⁸⁶ Det er imidlertid foreslått at regelen kan være anvendelig for tre typetilfeller: For det første kan tredje ledd anvendes overfor fornærmede som ikke har vært utsatt for de situasjoner som gir ubetinget rett til bistandsadvokat etter § 107 a første ledd.⁸⁷ For det andre kan tredje ledd vurderes for skadelidte som ikke regnes som fornærmet.⁸⁸ Eksempelvis ved alvorlige trafikkulykker, hvor det kun foreligger brudd på veitrafikkloven og ikke på straffeloven.⁸⁹ For det tredje kan regelen anvendes overfor nærstående av avdøde som ikke har status som etterlatt etter strpl. § 93 a annet ledd første punktum (ektefelle, samboer, barn eller forelder).⁹⁰ Et eksempel er

---

⁸³ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 32 og HR-2004-592-U avsnitt 14 (senere vist til i HR-2011-1968-U avsnitt 20 og HR-2011-1980-U avsnitt 14).

⁸⁴ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 32.

⁸⁵ HR-2004-592-U avsnitt 14.

⁸⁶ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113.

⁸⁷ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113.

⁸⁸ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113.

⁸⁹ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113 og side 32 punkt 7.4. Ved brudd på straffeloven ved alvorlige trafikkulykker vil det kunne oppnevnes bistandsadvokat, jf. § 107 a første ledd bokstav b, da skadelidte vil kunne regnes som fornærmede av straffebudet. Det kan i slike tilfeller også være aktuelt å oppnevne bistandsadvokat etter § 107 a annet ledd annet punktum for etterlatte, jf. LB-2018-7051.

⁹⁰ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113.

oppnevning av bistandsadvokat til søsken, dersom avdøde ikke har ektefelle, samboer, barn eller foreldre.⁹¹

Et grensetilfelle fra rettspraksis om hvem som kan få oppnevnt bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd, er HR-2011-1849-U. Saken gjaldt spørsmål om oppnevning for Anders Behring Breiviks mor. Lagmannsretten bemerket at moren var pårørende og nærstående av *siktede*, og at en slik utvidelse av bistandsordningen måtte være en lovgiveroppgave (avsnitt 17). Høyesterett kom til at lovtolkningen var riktig (avsnitt 18). Kvinnen fikk ikke oppnevnt advokat. Bistandsadvokat kan således bare oppnevnes for de på fornærmede-siden av saken.

Et annet særskilt tilfelle er HR-2014-467-U, som gjaldt spørsmål om oppnevning av bistandsadvokat for et selskap. Mindretallet mente at bistandsordningen måtte være forbeholdt fysiske personer i lys av ordningens formål, og det at det primært oppnevnes advokat i forbindelse med alvorlige integritetskrenkninger (avsnitt 26). Flertallet mente imidlertid at tredje ledd er en egen oppnevningshjemmel, og at oppnevning kan vurderes uavhengig av de tilfeller som følger av første og annet ledd (avsnitt 22). Flertallet kom til at det kunne oppnevnes bistandsadvokat for selskapet (avsnitt 24).

Oppsummeringsvis er § 107 a tredje ledd ment å ramme de tilfeller som ikke har rett til bistandsadvokat etter første og annet ledd. Den potensielle personkretsen er således meget vid. Det er imidlertid satt visse grenser ved at bistandsordningen ikke kan omfatte de i tilknytning til siktetes side av saken. Personkretsen forstås som et inngangsvilkår for å vurdere oppnevning etter tredje ledd.

Neste spørsmål er hvilke omstendigheter som må foreligge for å kunne oppnevne bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd.

---

⁹¹ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113.

4.3 Krav om et behov for advokatbistand i forbindelse med utøvelse av prosessuelle rettigheter og plikter ved gjennomføringen av straffesaken

Etter § 107 a tredje ledd må den som ønsker bistandsadvokat ha et «behov for advokat». Ordlyden tilsier at det må påvises et behov for bistand som ligger til advokatens oppgaver og ansvarsområde. En slik forståelse samsvarer med forarbeider og rettspraksis.⁹²

Mer konkret følger det av forarbeidene at den som søker bistandsadvokat må ha et behov for advokatbistand i forbindelse med utøvelse av egne prosessuelle rettigheter og plikter i saken, nærmere bestemt ved gjennomføringen av straffesaken.⁹³ I rettspraksis er dette lagt til grunn som et grunnleggende vilkår for oppnevningen.⁹⁴ Følgelig vil det redegjøres for hva som er innholdet i dette kravet.

4.3.1 Prosessuelle rettigheter og plikter som tilsier et behov for bistandsadvokat

Det første spørsmålet er hvilke type prosessuelle rettigheter og plikter den som begjærer bistandsadvokat må utøve i forbindelse med saken som tilsier et behov for advokat, og som dermed kan gi grunnlag for oppnevning etter § 107 a tredje ledd.

4.3.1.1 Vitneplikt

Utgangspunktet er at enhver plikter å møte som vitne og forklare seg for retten etter innkalling, jf. strpl. § 108. Å vitne utgjør dermed en prosessuell plikt i anledning straffesaken.

Videre følger det av forarbeidene at fornærmedes muligheter til å opplyse saken best mulig står sentralt for i hvilke saker det bør oppnevnes bistandsadvokat.⁹⁵

---

⁹² HR-2011-1968-U avsnitt 17 og Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4.

⁹³ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4.

⁹⁴ HR-2011-1968-U avsnitt 23 og LB-2011-148971 .

⁹⁵ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4.

Det finnes likevel en rekke saker i forbindelse med 22. juli hvor retten har uttalt at en status som vitne ikke medfører rettigheter eller plikter av en slik prosessuell karakter, at det er behov for å oppnevne bistandsadvokat etter strpl. § 107 a tredje ledd.⁹⁶

Dette skiller seg fra HR-2008-1940-U, hvor det ble oppnevnt bistandsadvokat etter tredje ledd, blant annet fordi fornærmede var et av to vitner i saken.⁹⁷ Rettspraksis er imidlertid ikke konsekvent om hvilken betydning det har for oppnevningen at man er et sentralt vitne. Dette illustreres ved LB-2014-31704. Saken gjaldt en ranshendelse ved en bensinstasjon, hvor en ansatt ble truet med kniv.⁹⁸ Retten bemerket at fornærmede var «det helt sentrale vitnet», uten at dette medførte at det ble oppnevnt bistandsadvokat.⁹⁹ Det ble lagt avgjørende vekt på at ranet ikke innebar fysisk vold, og at saken dermed ikke oppfylte kravet til «sakens alvor» etter strpl. § 107 a tredje ledd, eller «særegne omstendigheter» etter forarbeidene.¹⁰⁰

Det vil imidlertid sjeldent være tilfellet at man er et av få vitner i saker med mange involverte. Skyteepisoder vil typisk involvere mange, og dermed ha mange vitner. En status som vitne har ved slike skyteepisoder ikke gitt grunnlag for oppnevning etter § 107 a tredje ledd. Dette følger eksempelvis av LB-2017-137630, som gjaldt en skyteepisode ved utestedet Blå i Oslo, men også av sakene nevnt ovenfor i forbindelse med 22. juli.¹⁰¹

Det finnes dessuten egne regler som tar høyde for at et vitne er i en særlig sårbar situasjon. Etter påtaleinstruksen 28. juni 1985 nr. 1679 § 8-11 sjette ledd annet punktum, skal avhør under etterforskning skje på en hensynsfull måte. Det skal også gjennomføres tilrettelagt avhør ved bestemte overtredelser når vitnet er under 16 år, har psykisk utviklingshemming eller annen funksjonsnedsettelse jf. strpl. § 239. I slike tilfeller fritas vitnet fra å forklare seg direkte for retten, jf. § 298. I underrettspraksis er det videre uttalt at et «[b]ehov som følge av å være fornærmet og vitne i en straffesak forutsettes... ivaretatt av påtalemyndigheten,

---

⁹⁶ HR-2011-1968-U avsnitt 21 og 23, jf. HR-2004-592-U, LB-2011-148971, LB-2011-156412, LB-2011-186017, LB-2011-197612.

⁹⁷ Det bekreftes i LB-2017-137630 (Blå) at det ved HR-2008-1940-U var av betydning at vitnet var sentralt.

⁹⁸ TOSLO-2014-9174.

⁹⁹ LB-2014-31704.

¹⁰⁰ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113.

¹⁰¹ Skyteepisoden ved Blå redegjøres for i punkt 4.4.4.3. Om sakene ved 22. juli, se fotnote 96.

vitnestøtteordningen i domstolen, støttesentre for kriminalitetsofre mv.».¹⁰² Det kan dermed anses unødvendig å oppnevne bistandsadvokat når behovet dekkes av alternative tiltak.¹⁰³ Det fremstår dermed som rimelig at vitneplikten ikke gir grunnlag for oppnevning av bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd.

Det legges til grunn at vitneplikt ikke innfrir kravet til aktuelle plikter i forbindelse med straffesaken ved spørsmål om oppnevning av bistandsadvokat etter strpl. § 107 a tredje ledd, i saker med mange involverte.

4.3.1.2 Fremme et potensielt erstatningskrav

Som nevnt ligger som hovedregel til bistandsadvokatens oppdrag å fremme sivile krav når klienten også har krav på erstatning på grunnlag av den straffbare hendelsen, jf. strpl. § 428 første ledd første og annet punktum, jf. § 3.¹⁰⁴ Å fremme et erstatningskrav utgjør dermed en prosessuell rettighet i forbindelse med saken, som kan tilsi et behov for bistandsadvokat.

Rettspraksis er imidlertid inkonsekvent om hvorvidt det er relevant for oppnevningen etter § 107 a tredje ledd, å legge vekt på et behov for bistand til å fremme et erstatningskrav.

Ifølge evalueringsrapporten i etterkant av 22. juli, var det ikke tilstrekkelig at den som begjærte bistandsadvokat hadde et erstatningskrav mot tiltalte.¹⁰⁵ Det samme ble lagt til grunn i LE-2016-168144, og ved sak for Borgarting lagmannsrett (Sian).¹⁰⁶ I Sian-saken uttalte retten at «[e]ventuelle sivile krav som de fornærmede mener å ha som følge av hendelsen, vil kunne begjæres fremmet av påtalemyndigheten, jf. straffeprosessloven § 427, og utgjør ikke i denne saken «særlige forhold» som tilsier behov for bistandsadvokat nå.».¹⁰⁷

Sian-saken illustrerer at man ikke avhengig av bistandsadvokat for å fremme et erstatningskrav. Den som er skadelidt, men ikke har status som fornærmet, kan få hjelp av påtalemyndigheten til å fremme erstatningskravet, jf. strpl. § 427 første ledd første punktum.

---

¹⁰² LG-2021-106739.

¹⁰³ Se punkt 4.3.3 nedenfor.

¹⁰⁴ Se punkt 3.2.1 ovenfor.

¹⁰⁵ Oslo Tingrett, «Erfaringsrapport. Domstolarbeidet i 22. juli-saken», juni 2013, side 22.

¹⁰⁶ Borgarting Lagmannsrett kjennelse 11. august 2022 (22-112666SAK-BORG/04) (Sian).

¹⁰⁷ Borgarting Lagmannsrett kjennelse 11. august 2022 (22-112666SAK-BORG/04) (Sian).

Den som har status som fornærmede kan velge å fremme kravet selv, jf. § 428 annet ledd. Fornærmede kan i så fall engasjere en privat advokat for egen regning for å fremme erstatningskravet jf. strpl. § 107 f annet ledd første punktum. Den private advokaten kan da utøve de rettigheter som fornærmede eller etterlatte selv har, jf. § 107 f annet ledd annet punktum. Siden man ikke er avhengig av bistandsadvokat for å fremme et erstatningskrav, fremstår det som rimelig å komme til at å fremme sivile krav ikke utgjør et «særlig forhold» etter § 107 a tredje ledd, som tilsier et behov for bistandsadvokat.

I London Pub-saken, LB-2022-110365, synes retten å ha vært mer tilbøyelig for å oppnevne bistandsadvokat på grunnlag av et erstatningskrav, ved at advokatens oppdrag kunne begrenses etter nye regler.¹⁰⁸ London Pub-saken gjaldt en skyteepisode ved utestedet London Pub i Oslo, hvor flere ble skadet og to personer ble drept. Lagmannsretten sluttet seg til tingrettens vurderinger om at bistandsadvokatens oppdrag kunne begrenset, blant annet til å fremme et erstatningskrav. Videre uttalte retten at «...alle som mener å ha et sivilt krav i anledning saken, og som trenger bistand med å sette frem et slikt krav, bør få oppnevnt bistandsadvokat med et slikt begrenset oppdrag som angitt over». Det kan dermed se ut til at terskelen for oppnevning senkes når bistandsadvokatens oppdrag etter nye regler kan begrenses.¹⁰⁹ Saken ble anket til Høyesterett, men ble enstemmig forkastet av ankeutvalget, jf. strpl. § 387 a første ledd.¹¹⁰ Paragraf 387 a første ledd første punktum oppstiller at en anke kan forkastes uten begrunnelse, dersom utvalget enstemmig finner det klart at anken ikke kan føre frem. Høyesterett har således ikke funnet grunn til å realitetsbehandle lagmannsrettens avgjørelse. Det legges derfor til grunn at det er anledning til å legge vekt på et behov for bistand til å fremme et erstatningskrav for oppnevningen etter § 107 a tredje ledd. Hvordan retten kan begrense advokatoppdraget behandles nærmere i punkt 4.4.5.1.

---

¹⁰⁸ Endringslov til straffeprosessloven mv. 18. juni 2021 nr. 122 § 107 b nytt fjerde og femte ledd.

¹⁰⁹ Schmidt, Nina, «Ber Høyesterett avklare hvem som skal ha rett til å få oppnevnt bistandsadvokat», *Advokatbladet*, 29. august 2022, <https://www.advokatbladet.no/elden-advokatfirma/ber-hoyestrett-avklare-hvem-som-skal-ha-rett-til-a-fa-oppnevnt-bistandsadvokat/182532> (lest 17. april 2023).

¹¹⁰ HR-2022-1886-U (London Pub).

4.3.1.3 Andre prosessuelle rettigheter som tilsier et behov for bistandsadvokat

Som nevnt i punkt 3.2.1 ligger det til bistandsadvokatens oppdrag å bistå hvis klienten ønsker å klage på påtaleavgjørelsen etter strpl. § 59 a, jf. § 107 a første ledd første punktum.¹¹¹ Ifølge Sian-saken vil det å fremsette en slik klage ikke være avgjørende for om det foreligger et behov for bistandsadvokat.¹¹² I saken ble det forutsett at påtalemyndigheten og en eventuell klageinstans ville kunne behandle klagen på forsvarlig vis. Det legges dermed til grunn at det et ønske om å påklage påtaleavgjørelsen, ikke i seg selv vil være tilstrekkelig for at det oppnevnes bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd.

Av rettspraksis synes det imidlertid å kunne legges vekt på et behov for innsyn i sakens dokumenter,¹¹³ da det vil være nødvendig med bistandsadvokat for å kunne få innsyn i straffesaksdokumentene jf. strpl. § 242 første ledd første punktum.¹¹⁴

4.3.2 Behovet må knytte seg til gjennomføringen av straffesaken

I forarbeidene stilles det krav til at behovet for advokatbistand må knytte seg til gjennomføringen av straffesaken.¹¹⁵

Kravet er også lagt til grunn i rettspraksis. Et illustrerende eksempel er HR-2011-1849-U, som gjaldt spørsmål om oppnevning av bistandsadvokat for Anders Behring Breiviks mor. Som følge av saken mot Breivik, var morens bolig avsperrert til etterforskning. Det ble bemerket at det kunne være sikkerhetsmessige utfordringer ved morens tilbakeflytting til boligen (avsnitt 17). Behovet knyttet seg imidlertid til at moren var i en vanskelig livssituasjon, og i liten grad til selve gjennomføringen av straffesaken. Det ble ikke oppnevnt bistandsadvokat i saken.

I tilknytning til 22. juli finnes det også en rekke saker hvor retten kom til at psykiske problemer i etterkant av hendelsen er et helsemessige forhold, som ikke angår

---

¹¹¹ NOU 2006: 10 side 181 punkt 11.2.3 og Thomas Frøberg, Gert Johan Kjellby, Anders Løvlie og Runar Torgersen, *Norsk Lovkommentar: Straffeprosessloven § 107 c første ledd*, Lovdata.no (lest 1. mai 2022).

¹¹² Borgarting Lagmannsrett kjennelse 11. august 2022 (saksnr.: 22-112666SAK-BORG/04) (Sian).

¹¹³ LF-2008-166446 og LB-2013-56920.

¹¹⁴ HR-2011-1849-U (Breiviks mor) avsnitt 17.

¹¹⁵ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4.

gjennomføringen av straffesaken.¹¹⁶ Hvorvidt psykiske forhold vektlegges som et moment for oppnevning drøftes i punkt 4.4.4.3 nedenfor.

4.3.3 Behovet for bistandsadvokat dekkes ikke av andre tiltak

Det følger av forarbeidene at:

«Bistandsadvokat oppnevnes... i henhold til straffeprosesslovens regler. I saker som ikke følger straffeprosesslovens regler, må... offentlig dekket juridisk bistand følge andre regelsett (typisk fri rettshjelp eller andre særlige rettshjelpstilbud)».¹¹⁷

Uttalelsen tilsier at det ikke skal oppnevnes bistandsadvokat dersom behovet dekkes av andre rettslige tiltak.¹¹⁸

Et illustrerende eksempel er igjen saken om Breiviks mor HR-2011-1849-U. Moren ble trukket inn i Breiviks manifest, og ønsket dermed innsyn i sakens dokumenter for å forberede seg til rettssaken (avsnitt 17). Til dette svarte retten at det ikke forelå avgjørende forhold som tilsa innsyn i sakens dokumenter, i alle fall ikke på en slik måte at moren burde få oppnevnt bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd (avsnitt 17). Retten fant videre at øvrige behov for juridisk bistand ville kunne dekkes av fri rettshjelp gjennom fylkesmannen, som igjen tilsa at moren ikke hadde et behov for bistandsadvokat (avsnitt 17). Det ble ikke oppnevnt bistandsadvokat i saken.

4.3.3.1 Et informasjonsbehov kan dekkes av andre ordninger

Som nevnt er en sentral del av bistandsadvokatens oppdrag å orientere sin klient om sakens utvikling.¹¹⁹ Dersom et informasjonsbehov imidlertid dekkes av andre tiltak, taler dette mot oppnevning av bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd, jf. forarbeidsuttalelsen ovenfor.

Eksempler er HR-2011-1980-U avsnitt 9 og 25, LB-2011-146182 og LB-2011-146344, LB-2011-148971, LB-2011-156412, som alle gjaldt spørsmål om oppnevning av bistandsadvokat etter 22. juli, for deltakere ved AUF-leiren som hadde vært på fastlandet da skytingen brøt løs

---

¹¹⁶ HR-2011-1968-U avsnitt 23, LB-2011-146344, LB-2011-148971, LB-2011-156412, LB-2011-186017, LB-2011-190420, LB-2011-197612.

¹¹⁷ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4.

¹¹⁸ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4 og NOU 2006: 10 side 190 punkt 11.3.1.2.

¹¹⁹ Se punkt 3.2.1 ovenfor.

på Utøya. I disse sakene vektla retten at det var oppnevnt en bistandsadvokat for AUF, som kunne ivareta eventuelle informasjonsbehov for de berørte i AUF. I HR-2011-1980-U avsnitt 25, ble det uttalt at det ikke var en saksbehandlingsfeil å vektlegge at informasjonsbehovet kunne dekkes av den oppnevnte advokaten.

Et spørsmål er om man i større grad kan vektlegge et informasjonsbehov for etterlatte, da etterlatte ofte ikke selv har nært kjennskap til hendelsen.¹²⁰ I underrettspraksis virker det imidlertid ikke å tas spesielt hensyn til dette, ved spørsmål om oppnevning etter § 107 a tredje ledd. Pårørende som ikke har status som etterlatt etter § 93 a annet ledd (ektefelle, samboer, barn og foreldre), får som utgangspunkt ikke oppnevnt bistandsadvokat, da politiet vil kunne gi tilstrekkelig informasjon om saken til disse.¹²¹ Det er kan imidlertid gjøres unntak for å ivareta søskens informasjonsbehov, dersom avdøde ikke har andre nærmere slektninger.¹²²

Man er ikke avhengig av bistandsadvokat for å få informasjon om straffesaken. Det følger av strpl. § 93 e at fornærmede og etterlatte uten bistandsadvokat skal informeres om sakens utvikling og fremdrift under etterforskningen etter behov. Av forarbeidene følger det også at fornærmede og etterlatte som ikke har krav på bli løpende orientert, bør få tilsvarende informasjon dersom de henvender seg til politiet og påtalemyndigheten.¹²³ Det fremstår derfor som rimelig at det ikke bør oppnevnes bistandsadvokat dersom informasjonsbehovet kan dekkes av andre tiltak.

Kravet om et behov for bistand i forbindelse med utøvelse av prosessuelle rettigheter og plikter ved gjennomføringen av straffesaken, er et grunnleggende vilkår for oppnevning av bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd.¹²⁴ Videre følger det en rekke skjønnsmessige krav for oppnevningen etter tredje ledd.

---

¹²⁰ Robberstad, *Bistandsadvokaten* (2014), side 73.

¹²¹ LE-2016-168144.

¹²² Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113 og LG-2014-155770.

¹²³ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 51 punkt 9.4.4.2.

¹²⁴ HR-2011-1968-U avsnitt 23 og LB-2011-148971.

4.4 Momenter i den skjønnsmessige vurderingen etter § 107 a tredje ledd

Det kan oppnevnes bistandsadvokat etter strpl. § 107 a tredje ledd dersom:

«sakens art og alvor, hensynet til de berørte eller andre særlige forhold tilsier at det er behov for advokat».

Ordlyden «sakens art og alvor», «hensynet til de berørte» og «andre særlige forhold» i tredje ledd, favner svært vidt om hvilke hensyn det kan legges vekt på. Ordlyden taler likevel for at det må gjøres en helt konkret vurdering for det enkelte tilfellet.

En alminnelig forståelse av «særlige forhold», er at det er høy terskel for å få oppnevnt bistandsadvokat etter regelen. Dette samsvarer med forarbeidene, hvor det følger at tredje ledd er ment som en «snever unntaksregel» og en «sikkerhetsventil» som «bør praktiseres strengt».¹²⁵ Begrunnelsen er at det vil være ønskelig med forutberegnelighet i det offentliges utgifter, siden det er staten som betaler for bistandsadvokatens salær.¹²⁶ I tillegg vil det være ønskelig med forutberegnelighet for aktørene i saken.¹²⁷

Det kan videre stilles spørsmål ved om vurderingsmomentene i tredje ledd utgjør alternative vilkår, eller om dette er momenter i en bred helhetsvurdering.

Ordlyden «eller» tilsier at regelen inneholder alternative vilkår.

Et argument i motsatt retning er at hvis saksforholdet ikke anses alvorlig, kan det neppe tenkes å utgjøre et særlig forhold. Dette taler for at dette er momenter som inngår i en helhetsvurdering.

Forarbeidene er taus om spørsmålet, men synes ikke å skille mellom vilkårene. Det fremgår at tredje ledd er generelt utformet, og har som formål å fange opp tilfeller hvor det er behov for bistandsadvokat på grunn av særegne omstendigheter i saken.¹²⁸ Dette taler for at regelen inneholder momenter i en helhetsvurdering.

---

¹²⁵ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 og 113.

¹²⁶ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4.

¹²⁷ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4.

¹²⁸ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113.

Høyesterett synes heller ikke å skille mellom vilkårene,¹²⁹ men bemerker at tredje ledd er forbeholdt tilfeller hvor det er et særlig behov for advokat.¹³⁰ I LB-2017-137630 siste avsnitt, er vurderingen dessuten omtalt som en «samlet vurdering».

Det legges til grunn at tredje ledd inneholder momenter i en bred helhetsvurdering.

Det bemerkes at det i den videre fremstillingen likevel er tatt utgangspunkt i enkeltmomenter som kan ha betydning for oppnevningen, for å analysere og vurdere de momenter som kan inngå i den skjønsmessige vurderingen på en systematisk måte.

4.4.1 Hensynet til sårbare og svakerestilte grupper

Det følger av § 107 a tredje ledd at «hensynet til de berørte» kan påvirke oppnevningen av bistandsadvokat. Det legges til grunn at ordlyden sikter til de som faktisk blir berørt av hendelsen, og som en eventuell begjæring om bistandsadvokat blir fremsatt av.

En alminnelig forståelse av «hensynet til de berørte» er at det kan legges vekt på sårbare og svakerestilte grupper i samfunnet. Det kan i denne sammenheng stilles spørsmål ved hvorvidt det påvirker oppnevningen at den som begjærer bistandsadvokat har svake norskkunnskaper og lite kjennskap til det norske rettssystemet, eller at begjæringen gjelder et barn.

4.4.1.1 Svake norskkunnskaper og lite kjennskap til det norske rettssystemet

I høringsrunden uttalte likestillings- og diskrimineringsombudet at det for «personer med minoritetsbakgrunn, med svake norskkunnskaper og/eller manglende kjennskap til det norske rettssystemet», kan være et behov for bistandsadvokat «for å være i stand til å ta de nødvendige rettslige skritt på de forskjellige stadier i saken».¹³¹

Lovgiver kom i stedet frem til den skjønsmessige regelen § 107 a tredje ledd, men dette kan ha vært av hensyn til å fange opp flere typetilfeller.¹³² Ordlyden i tredje ledd stenger på ingen måte for at det kan legges vekt på manglende norskkunnskaper og kjennskap til rettssystemet.

---

¹²⁹ HR-2008-1940-U avsnitt 13-14 og HR-2011-1968-U avsnitt 23-24.

¹³⁰ HR-2016-2153-U avsnitt 15.

¹³¹ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.3.

¹³² Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.3 høringsuttalelse av Riksadvokaten.

Som nevnt i punkt 4.4, er ordlyden svært vid med tanke på hvilke hensyn det kan legges vekt på for oppnevningen.

Avgjørende vil ifølge forarbeider og rettspraksis være at det som helhet foreligger særlige omstendigheter i saken som tilsier et særlig behov for advokat.¹³³

Det er funnet to saker fra underrettspraksis om vurderingstemaet. I LB-2014-112037 ble det anført at fornærmedes ikke hadde en reell mulighet til å ivareta egne rettigheter i forbindelse med saken, på grunn av hans fremmedkulturelle bakgrunn og manglende norskkunnskaper. Det var dermed nødvendig med bistandsadvokat. I LB-2014-31704 ble det anført at fornærmede med fremmedkulturelle bakgrunn og manglende norskkunnskaper, hadde behov for bistandsadvokat for å kunne bidra til sakens opplysning.¹³⁴ I begge sakene svarte retten at begrenset kjennskap til det norske rettssystemet ikke er et særegent forhold, men vil gjelde de fleste, også de med norsk bakgrunn. Videre kunne manglende språkkunnskaper løses med bruk av tolk, og det ble vektlagt at retten dessuten plikter å veilede om det som skjer underveis i rettsmøtene. Vurderingene samsvarer med det som er redegjort for i oppgavens punkt 4.3.3, hvor det ble lagt til grunn at det ikke oppnevnes advokat dersom behovet dekkes av alternative tiltak. Det ble ikke oppnevnt bistandsadvokat i de overnevnte sakene. Svake norskkunnskaper og lite kjennskap til det norske rettssystemet, vil dermed ikke alene kunne oppfylle kravet til særegne omstendigheter i saken, slik at det oppnevnes bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd.¹³⁵

Virkningsbaserte vurderinger taler også mot oppnevning av bistandsadvokat for slike tilfeller som ovenfor. Dersom retten hadde åpnet opp for at det kan oppnevnes bistandsadvokat på grunn av minoritetsbakgrunn, manglende norskkunnskaper eller lite kjennskap til det norske rettssystemet alene, ville dette innebære en stor utvidelse av det som var ment å være en «snever unntaksregel».¹³⁶ En slik utvidelse vil således ikke vært i tråd med formålet om hensyn til det offentliges utgifter.¹³⁷

---

¹³³ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113 og HR-2016-2153-U avsnitt 15.

¹³⁴ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30.

¹³⁵ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113.

¹³⁶ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4.

¹³⁷ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4.

Det legges til grunn at det *kan* legges vekt på svake norskkunnskaper og lite kjennskap til det norske rettssystemet, men at dette alene ikke er tilstrekkelig for at det oppnevnes bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd.

4.4.1.2 Bistandsbegjæringen gjelder et barn

Neste spørsmål er hvorvidt det påvirker oppnevningen etter § 107 a tredje ledd at den begjæringen gjelder et barn. Det legges til grunn at barn er personer under 18 år.¹³⁸

Ordlyden i strpl. § 107 a tredje ledd er svært generelt utformet, slik at regelen er åpen for at «barnets beste» kan være et moment i vurderingen for oppnevningen.

Det følger av Grl. § 104 annet ledd, at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved «handling og avgjørelser» som berører barn. Tilsvarende følger det av FNs barnekonvensjon 20. november 1989 (BK) art. 3 nr. 1, at «In *all actions* concerning children, whether undertaken by... *courts of law... the best interest of the child* shall be a primary consideration» (min kursivering). Konvensjonen gjelder som norsk lov med forrang over annen formell lov, jf. menneskerettsloven 21. mai 1999 nr. 30 § 3 jf. § 2 nr. 4.

Som det følger av BK art. 3, skal hensynet til barnets beste inngå i vurderingen ved *alle saker* som gjelder barn, inkludert saker for retten. Dette må således også gjelde ved oppnevning av bistandsadvokat etter strpl. § 107 a tredje ledd. Det samme kan innfortolkes ved Grl. § 104, da § 104 er basert på BK art. 3.¹³⁹ Se imidlertid nedenfor om Høyesteretts selvstendige ansvar for å tolke Grunnloven.

Hensynet til «barnets beste» innebærer ifølge FNs barnekomité General Comment no. 14 (2013) punkt 32, at det må foretas en konkret vurdering av om avgjørelsen er til det beste for det enkelte barnet som saken gjelder. For det andre må avgjørelsen eksplisitt vise i begrunnelsen at hensynet til barnets beste er vurdert i saken.¹⁴⁰ Barnekomitéens generelle kommentarer er ikke bindende for Norge, men General Comment nr. 14 har ifølge rettspraksis

---

¹³⁸ I samsvar Barnekonvensjonen 20. november 1989 art. 1 og NOU 2003: 31 side 62.

¹³⁹ Dokument 16 (2011-2012) s. 192 punkt 32.5.4 og HR-2015-206-A (Maria) avsnitt 64.

¹⁴⁰ FNs barnekomité General Comment no. 14 (2013) avsnitt 6 bokstav c, og HR-2012-2398-P avsnitt 149.

stor vekt.¹⁴¹ I Maria-dommen HR-2015-206-A avsnitt 57, ble det uttalt at Høyesterett har selvstendig ansvar for å tolke Grunnlovens bestemmelser, men i avsnitt 64 at Barnekomitéens General Comment No. 14 er et naturlig utgangspunkt for å tolke både BK art. 3 nr. 1 og Grl. § 104. Høyesterett har dessuten sluttet seg til at det i den enkelte sak må komme tydelig frem at hensynet til barnets beste er vurdert, og hvilken vekt hensynet er gitt i vurderingen.¹⁴²

Det er funnet to saker i forbindelse med 22. juli som tar for seg oppnevning av bistandsadvokat for barn etter § 107 a tredje ledd. Grunnen til at det ikke er funnet flere saker om barn tilknyttet 22. juli, er fordi Oslo Tingrett umiddelbart anså vilkårene for oppnevning som oppfylt for alle som var på Utøya, enten etter strpl. § 107 a første ledd bokstav b (datidens bokstav c), eller etter tredje ledd.¹⁴³ Som nevnt i metodekapittelet er oppnevninger fra tingrettene ikke alltid tilgjengelig.¹⁴⁴

Sakene som har vært tilgjengelig på Lovdata er LB-2011-146344 og LB-2011-156412, som gjaldt en 13 år gammel jente og en 14 år gammel gutt. De sto begge på fastlandet da skytingen brøt løs på Utøya, og bistod med å ta imot ungdom som svømte over fra Utøya til fastlandet. Retten bemerket i begge sakene at barna ble påført betydelige belastninger som følge av å oppleve skytingen på nært hold. Retten uttalte imidlertid ingenting om hensynet til barnets beste, og kom til at det ikke skulle oppnevnes bistandsadvokat i sakene. Retten la avgjørende vekt på at behovet ikke knyttet seg til bistand i forbindelse med gjennomføringen av straffesaken, og at et eventuelt erstatningskrav eller status som vitne ikke ga krav på bistandsadvokat.

Spørsmålet er hva den rettslige konsekvensen er av at barnets beste ikke er nevnt eller vurdert ved oppnevningen. Barnets beste er en rettighet og en saksbehandlingsregel.¹⁴⁵ Det å ikke vurdere barnets beste vil derfor kunne utgjøre en saksbehandlingsfeil. Feilen kan dermed påberopes som ankegrunn, jf. § strpl. 314 første ledd nr. 3. Til vurdering hos ankeinstansen vil feilen bare få betydning dersom det kan påvises at feilen har virket inn på avgjørelsens

---

¹⁴¹ HR-2020-661-S avsnitt 80.

¹⁴² Blant annet HR-2012-2398-P avsnitt 149 og HR-2020-661-S avsnitt 86.

¹⁴³ Oslo Tingrett, «Erfaringsrapport. Domstolsarbeidet i 22. juli-saken», juni 2013, side 21.

¹⁴⁴ Se punkt 1.2 ovenfor.

¹⁴⁵ FNs barnekomité General Comment no. 14 (2013) avsnitt 6 bokstav a og c og punkt 85.

innhold, jf. strpl. § 343 første ledd. I så fall kan den første avgjørelsen, som her gjelder et avslag på en begjæring om bistandsadvokat, helt eller delvis bli opphevet.¹⁴⁶

Neste spørsmål er hvilken vekt barnets beste har ved spørsmål om oppnevning av bistandsadvokat etter strpl. § 107 a tredje ledd dersom barnets beste blir vurdert.

At barnets beste skal vurderes, betyr ikke at barnets beste får avgjørende vekt. Etter BK art. 3 nr. 1, skal barnets beste være et «primary consideration», og ifølge Grl. § 104 annet ledd et «grunnleggende hensyn». Hvor stor vekt barnets beste får vil avhenge av hvor sterkt barnet berøres, og hvor alvorlig beslutningen er for barnet.¹⁴⁷ Ifølge HR-2012-2398-P avsnitt 149, vil det være tilstrekkelig at barnets beste er «forsvarlig vurdert og avveid mot eventuelle motstående hensyn».

En sak hvor barnets beste ble direkte anført og vurdert for spørsmålet om bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd, er LB-2016-33300. Saken gjaldt en mor og sønn på 15 år, som var på besøk hos morens venninne, da de ble innelåst og fastbundet av venninnens tidligere partner. Mor og sønn ble vitne til at venninnen ble utsatt for en rekke voldshandlinger. I forbindelse med straffesaken ble det begjært bistandsadvokat for mor og sønn. Det ble i anken fremhevet at barn er mer sårbare enn voksne, og trenger særskilt vern og omsorg. Særlig i dette tilfellet hvor barnets mor ble traumatisert som følge av hendelsen. Lagmannsretten kom til at hensynet til barnets beste og behovet for vern og omsorg, ikke kunne underbygge et behov for juridisk bistand ved utøvelse av prosessuelle rettigheter og plikter. Behovet måtte møtes av andre tjenester. Barnets behov for ivaretagelse og omsorg måtte søkes møtt med barnefaglig eller medisinsk bistand. Dersom morens evne til å ivareta sønnen ble svekket som følge av hendelsen, måtte dette søkes hjelp for i barneverntjenesten eller tilvarende tjenester. Videre ble det forutsatt at eventuelle behov knyttet det å være vitne, ville bli ivaretatt av påtalemyndigheten og vitnestøtteordningen i domstolen. Vurderingene samsvarer med det som er redegjort for i oppgavens punkt 4.3.2 og 4.3.3, hvor det ble lagt til grunn at det ikke bør oppnevnes advokat dersom behovet dekkes av alternative tiltak og at behovet må knytte seg til gjennomføringen av straffesaken. Det ble ikke oppnevnt bistandsadvokat i saken. Saken viser at kravet til et behov for bistand i forbindelse med utøvelse av prosessuelle

---

¹⁴⁶ Øyen, *Straffeprosess* (2020), side 507.

¹⁴⁷ Innst. 186 S (2013-2014) side 30.

rettigheter og plikter ved gjennomføringen av straffesaken, veier tyngre enn hensynet til barnets beste ved spørsmål om oppnevning av bistandsadvokat etter strpl. § 107 a tredje ledd.

Det kan stilles spørsmål ved om barnets beste burde ha fått større betydning i saken.

På en side vil et avslag på en begjæring om bistandsadvokat ikke være av de mest alvorlige beslutninger som treffes overfor barn. Ifølge rettspraksis vil hensynet til barnets beste eksempelvis kunne få større vekt i saker om straffeutmåling for mindreårige.¹⁴⁸

På en annen side følger av Istanbul-konvensjonen art. 56 nr. 2, at barn som er vitne til vold mot kvinner og vold i nære relasjoner, «shall be afforded, where appropriate, special protection measures taking into account the best interest of the child».¹⁴⁹ Slike tiltak gjelder under etterforskning og iretteføring, jf. bestemmelsens nr. 1. Tiltak kan være «enabling victims....., to be heard, to supply evidence and have their views, needs and concerns presented... through and intermediary...» jf. nr. 1 bokstav d. «Intermediary» er i den norske utgaven av konvensjonen oversatt til «mellomledd», og kan dermed være en bistandsadvokat.¹⁵⁰ Konvensjonen er ratifisert og er bindende for Norge. Dette taler for at barn i voldssaker som ovenfor, burde få oppnevnt bistandsadvokat etter strpl. § 107 a tredje ledd.

Et moment i samme retning er at saken ovenfor synes å ligge nært opp mot de tilfeller som gir ubetinget rett til bistandsadvokat etter strpl. § 107 a første ledd bokstav a, jf. § 282, ved mishandling i nære relasjoner. Høyesterett ved HR-2010-1426-A lagt til grunn at man kan straffes for mishandling i nære relasjoner når barn *indirekte* rammes som vitne til familievold.

Det legges til grunn at barnets beste burde ha fått større vekt i saken ovenfor, og at det dermed burde ha vært oppnevnt bistandsadvokat i saken.

Oppsummeringsvis skal barnets beste inngå som et moment i den skjønnsmessige vurderingen om oppnevning etter strpl. § 107 a tredje ledd, når begjæringen gjelder et barn.

---

¹⁴⁸ HR-2011-667-A avsnitt 26.

¹⁴⁹ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence 11. mai 2011 nr. 22 (Istanbul-konvensjonen).

¹⁵⁰ Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner CETS 2010 art. 56 nr. 1 bokstav d.

Hvis barnets beste ikke er nevnt eller vurdert, foreligger det en saksbehandlingsfeil som kan ankes. I teorien kan anken som ytterste konsekvens ende med at den underliggende avgjørelsen (avslag på en begjæring om bistandsadvokat) oppheves. Et slikt utfall er likevel lite sannsynlig, hvis avslaget er forsvarlig begrunnet med at det ikke foreligger et behov for bistand i forbindelse med utøvelse av prosessuelle rettigheter og plikter i saken. For det tilfellet at barnets beste er vurdert, vil hensynet til barnets beste ikke nødvendigvis være avgjørende. Det vil igjen avhenge av hensynet til barnets beste opp mot om det foreligger et behov for bistand i forbindelse med utøvelse av prosessuelle rettigheter og plikter i saken. I saker om vold hvor en forelder er involvert, burde barnets beste imidlertid få betydelig vekt, slik at det oppnevnes advokat etter § 107 a tredje ledd.

4.4.2 Likhets hensyn basert på geografisk nærhet til hendelsen

Ordlyden «sakens art og alvor», «hensynet til de berørte» og «andre særlige forhold», jf. strpl. § 107 a tredje ledd, taler for at oppnevning av bistandsadvokat må vurderes helt konkret for det enkelte tilfellet.

Ved større sakskompleks har det i underrettspraksis likevel blitt ansett rimelig og praktisk å oppnevne bistandsadvokat for alle som var fysisk nærmest hendelsen, innenfor et gitt geografisk område. Det vil si at oppnevning begrunnes i likhetshensyn. Det kan stilles spørsmål ved hvorvidt det er adgang til å legge vekt på likhetshensyn i vurderingen, når ordlyden så klart fordrer en helt konkret vurdering.

Spørsmålet er ikke behandlet i forarbeidene, og oppnevning etter tredje ledd synes i liten grad å ha vært tiltenkt i saker med mange involverte.¹⁵¹ Det er imidlertid forsøkt å løse utfordringer knyttet saker med mange involverte med nye regler om felles bistandsadvokat, og begrensning av advokatens oppdrag. Disse reglene blir behandlet særskilt i punkt 4.4.5 følgende.

Det finnes flere eksempler fra rettspraksis om oppnevning basert på likebehandling for de med samme geografiske nærhet til hendelsen, blant annet i forbindelse med 22. juli. Oslo Tingrett oppnevnte bistandsadvokat for alle som var på Utøya, og alle de frivillige som hjalp til å ta imot ungdom i båt på sjøen.¹⁵² For disse anså retten umiddelbart vilkårene etter strpl. §

---

¹⁵¹ Ot.prp.nr. 11 (2007-2008) side 29-30 og 113.

¹⁵² Oslo Tingrett, «Erfaringsrapport. Domstolsarbeidet i 22. juli-saken», juni 2013, side 21.

107 a første ledd bokstav b (datidens bokstav c), eller tredje ledd som oppfylt.¹⁵³ Tilsvarende vurdering ble gjort for alle som var inne i, og i umiddelbar nærhet av de mest skadede bygningene ved regjeringskvartalet.¹⁵⁴ For de etter 22. juli som oppholdt seg *utenfor* de angitte områdene, måtte begjæringer om bistandsadvokat vurderes konkret etter strpl. § 107 a første ledd bokstav b (datidens bokstav c) og tredje ledd.¹⁵⁵ Anførsler om likebehandling førte ikke frem for disse.¹⁵⁶ Totalt var det 858 begjæringer om bistandsadvokat, hvorav 175 advokater ble oppnevnt.¹⁵⁷ Det store antallet vurderinger om oppnevnelser knyttet 22. juli, tilsier at praksisen bør tillegges betydelig vekt. Dette taler for at det bør kunne legges vekt på likhetshensyn i form av samme geografiske nærhet til hendelsen, ved spørsmål om oppnevning av advokat etter § 107 a tredje ledd.

Et annet eksempel er London Pub-saken LB-2022-110365. I saken ble det oppnevnt bistandsadvokat etter tredje ledd for alle innenfor et gitt geografisk område. Retten uttalte at:

«Jo nærmere man har vært hendelsen, jo større grunn er det til å presumere at man, grunnet fysisk eller psykisk påkjenning som følge av hendelsen, vil trenge bistand til å sette frem et sivilt krav, samt at man vil ha behov for i rimelig grad å bli orientert om sakens gang.»¹⁵⁸

Videre ble det uttalt at «[d]els vil det bero på tilfeldigheter hvor skuddene falt, men det vil også være individuelle forskjeller med hensyn til hvor sterkt man blir berørt.»¹⁵⁹ Å legge vekt på slike forskjeller ville gi «urimelige resultater» dersom man befant seg innenfor det gitte området. Videre ble det vektlagt et behov for håndterbare retningslinjer for et omfattende sakskompleks. For personer som befant seg *utenfor* det angitte området, måtte begjæringer om bistandsadvokat vurderes konkret. London Pub-saken ble som nevnt anket til Høyesterett,

---

¹⁵³ Oslo Tingrett, «Erfaringsrapport. Domstolsarbeidet i 22. juli-saken», juni 2013, side 21.

¹⁵⁴ Oslo Tingrett, «Erfaringsrapport. Domstolsarbeidet i 22. juli-saken», juni 2013, side 2, LB-2011-176345 og LB-2011-197612.

¹⁵⁵ Oslo Tingrett, «Erfaringsrapport. Domstolsarbeidet i 22. juli-saken», juni 2013, side 22.

¹⁵⁶ LB-2011-176345 og LB-2011-197612.

¹⁵⁷ Oslo Tingrett, «Erfaringsrapport. Domstolsarbeidet i 22. juli-saken», juni 2013, side 5.

¹⁵⁸ LB-2022-110365 (London Pub).

¹⁵⁹ LB-2022-110365 (London Pub).

men ble enstemmig forkastet av ankeutvalget.¹⁶⁰ Høyesterett har således ikke funnet grunn til å realitetsbehandle saken. Avgjørelsen taler for at det er anledning til å legge vekt på likhetshensyn i form av samme geografiske nærhet til hendelsen, ved spørsmål om bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd.

Som retten uttalte i London Pub-saken, vil rimelighetsbetraktninger og hensynet til en praktikabel prosessordning tilsi at man bør kunne legge vekt likhetshensyn. Når det er mange som ønsker bistandsadvokat, men ikke har et ubetinget krav om det, blir det en stor prosess hvis retten må vurdere hver enkelte sak om oppnevning etter § 107 a tredje ledd helt fritt. Det vil også kunne føles urimelig for de berørte dersom like tilfeller ikke behandles likt. At like tilfeller skal behandles likt følger dessuten av Grl. § 98, som fungerer som et generelt tolkningsprinsipp for domstolene.¹⁶¹ Nevnte momenter taler for at det bør være anledning til å legge vekt på likhetshensyn ved spørsmål om oppnevning etter tredje ledd.

Det legges til grunn at det er anledning til å legge vekt på likhetshensyn i form av samme geografisk nærhet til hendelsen, ved spørsmål om oppnevning etter § 107 a tredje ledd. Hvor man setter den geografiske grensen vil måtte vurderes konkret for det enkelte tilfellet, men jo nærmere man er, desto større grunn vil det være for å presumere et behov for bistandsadvokat.

4.4.3 At man er et mål for den straffbare hendelsen

Ved spørsmål om oppnevning av bistandsadvokat etter strpl. § 107 a tredje ledd, er det i rettspraksis anført at det kan legges vekt på at man var et mål for den straffbare hendelsen.¹⁶²

Dersom det for oppnevningen etter § 107 a tredje ledd skal legges vekt på at man har vært mål for den straffbare hendelsen, uten at gjerningspersonen faktisk har utført et lovbrudd mot vedkommende, må det foreligge *forsøk*.¹⁶³ En gjerningsperson som subjektivt har «forsett om å fullbyrde et lovbrudd» kan straffes for forsøk, dersom vedkommende objektivt også har «foretatt seg noe som leder direkte mot utføringen», jf. strl. § 16 første ledd.¹⁶⁴

---

¹⁶⁰ HR-2022-1886-U (London Pub).

¹⁶¹ Dokument 16 (2011-2012) side 144.

¹⁶² HR-2011-1980-U avsnitt 7 og 19, LB-2011-176345, LB-2022-110365 (London Pub).

¹⁶³ NOU 2006: 10 side 188 punkt 11.2.15 og HR-2008-1940-U.

¹⁶⁴ HR-2019-189-A avsnitt 13.

En sak i forbindelse med 22. juli, HR-2011-1980-U, er illustrerende. Saken gjaldt en deltaker ved AUFs sommerleir som stod på fastlandet da skytingen brøt løs på Utøya (avsnitt 2). Det ble anført at siktede hadde hensiktforsett om å drepe vedkommende, men at dette ikke skjedde fordi personen oppholdt seg på et annet sted enn der skytingen foregikk (avsnitt 7 og 19). Vedkommende var således ikke i gruppen siktede *faktisk* forsøkte å skyte, men anførte at han *ville ha vært det* dersom han ikke hadde forlatt Utøya (avsnitt 19). Til dette svarte Høyesterett at «det er et vilkår for å dømme for forsøk på en straffbar handling at gjerningspersonen har utvist fullbyrdelsesforsett. Det er ikke tilstrekkelig at han har bestemt seg for å utføre handlingen; tanken må ha manifestert seg i det ytre.» (avsnitt 20). Videre følger det at siden personen ikke var på Utøya, var han ikke blant de siktedes handlinger faktisk rettet seg mot, og ble dermed ikke utsatt for et drapsforsøk (avsnitt 21). I HR-2011-2152-U ble det imidlertid anført at man også var i risikozonen på fastlandet, da siktedes våpen hadde en dødelig rekkevidde langt over meterne mellom Utøya og kaien (avsnitt 9). Spørsmålet i saken var imidlertid oppnevning etter § 107 a første ledd bokstav b (datidens bokstav c), og i den forbindelse om vedkommende hadde status som fornærmet (avsnitt 16). Høyesterett svarte på anførselen med at når vedkommende var på fastlandet, kunne han ikke anses direkte krenket i en sak om terror, men måtte anses som et vitne (avsnitt 16).

Sakene over illustrerer at det ikke er tilstrekkelig at gjerningspersonen subjektivt har hatt som hensikt å for eksempel ramme hele AUF, men at det objektivt må foreligge noe som tilsier at gjerningspersonen forsøkte å utføre den straffbare handlingen mot vedkommende. Når vedkommende ikke anses å ha vært i risikozonen, er man ikke blant de gjerningspersonen objektivt forsøkte å utføre handlingen mot.

Dette skiller seg fra London Pub-saken, hvor det ble oppnevnt bistandsadvokat for personer som *faktisk* far i risikozonen.¹⁶⁵ Saken gjaldt som nevnt en skyteepisode ved utestedet London Pub i Oslo. Utestedet er kjent som en bar for homofile, og hendelsen ble straffeforfulgt som en terrorhandling, ment å ramme Pride og det skeive miljøet. Retten uttalt at «alle som befant seg på og i nærheten av utestedet London Pub [var] potensielle mål.», og at «terrorhandlingen var rettet mot enhver som var i det aktuelle området, og de alle var potensielle mål.»¹⁶⁶ Som redegjort for over i punk 4.4.2, ble det kun oppnevnt bistandsadvokat for de innenfor et gitt

---

¹⁶⁵ LB-2022-110365 (London Pub).

¹⁶⁶ LB-2022-110365 (London Pub).

geografisk område som var nærmest til hendelsen. Saken taler slik sett for at det kan legges vekt på at man er et mål for den straffbare hendelsen, såfremt man er i risikozonen.

Det legges til grunn at det ved spørsmål om oppnevning etter strpl. § 107 a tredje ledd er anledning til å legge vekt på at man var mål for den straffbare hendelsen, såfremt man er i risikozonen.

4.4.4 Sakstyper

Ordlyden «sakens art og alvor» i strpl. § 107 a tredje ledd, taler for at regelen er forbeholdt oppnevning av bistandsadvokat for den som har vært utsatt for grove forbrytelser.

Det følger av forarbeider og rettspraksis at tredje ledd en egen oppnevningshjemmel, som kan brukes utenom de tilfeller som følger av § 107 a første og annet ledd.¹⁶⁷ Oppnevningen er derfor ikke begrenset til spesifikke sakstyper, selv om bistandsordningen opprinnelig var ment for ofre av grove integritetskrenkninger.¹⁶⁸ Det er heller ingen automatikk i at en sakstype generelt oppfattes som så alvorlig at det oppnevnes bistandsadvokat.¹⁶⁹ Sakstypen er imidlertid et moment i den brede helhetsvurderingen. Som ellers må det foreligge spesielle omstendigheter i saken som tilsier et særlig behov for bistandsadvokat.¹⁷⁰

4.4.4.1 Alvorlige trafikkulykker

Oppnevning av bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd kan ifølge forarbeidene være aktuelt i saker om alvorlige trafikkulykker.¹⁷¹ Forarbeidene er imidlertid taus om hvilke omstendigheter som må foreligge for at det skal være aktuelt å oppnevne bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd ved trafikkulykker.

I saken om Sian-påkjørselen, ble det ikke oppnevnt bistandsadvokat.¹⁷² Saken gjaldt fire medlemmer av Stopp islamiseringen av Norge (Sian), som kjørte i en bil, men ble presset ut

---

¹⁶⁷ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113, HR-2014-467-U (Bistandsadvokat for selskap) flertallet avsnitt 22 kontra mindretallet avsnitt 26, HR-2014-1715-U avsnitt 13, LB-2014-112037.

¹⁶⁸ Se punkt 2.1 ovenfor.

¹⁶⁹ HR-2014-467-U (Bistandsadvokat for selskap) avsnitt 27 mindretallet.

¹⁷⁰ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113 og HR-2016-2153-U avsnitt 15.

¹⁷¹ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113 og side 32 punkt 7.4.

¹⁷² Borgarting Lagmannsrett kjennelse 11. august 2022 (22-112666SAK-BORG/04) (Sian).

av veien slik at bilen landet opp-ned. Gjerningspersonen ble siktet for grov kroppsskade, men det var samtidig tale om at saken kunne bli etterforsket som forsøk på drap. I begjæringen om bistandsadvokat var det imidlertid ikke opplyst om særlige skadefølger etter hendelsen.

Borgarting Lagmannsrett uttalte at selv om saken var alvorlig og måtte ha vært dramatisk for de fornærmede, var det ikke slik at skadene tilsa at det burde oppnevnes bistandsadvokat.

Saken ble anket til Høyesterett, men forkastet, jf. strpl. § 387 a første ledd.¹⁷³ Paragraf 387 a første ledd første punktum oppstiller at en anke kan forkastes uten begrunnelse, dersom utvalget enstemmig finner det klart at anken ikke kan føre frem. Høyesterett har således ikke funnet grunn til å realitetsbehandle lagmannsrettens avgjørelse. Lagmannsrettens avgjørelse må derfor få betydelig vekt.

Det legges til grunn at selv om forarbeidene eksplisitt gir uttrykk for at det kan oppnevnes bistandsadvokat ved trafikkulykker etter § 107 a tredje ledd, er det en høy terskel for oppnevning også i slike saker. Det må sannsynligvis kunne påvises et stort skadeomfang som følge av ulykken for at oppnevning av bistandsadvokat skal være aktuelt etter tredje ledd.

4.4.4.2 Oppnevning for etterlatte når avdøde ikke er funnet død som følge av et straffbart forhold

Oppnevning av bistandsadvokat for etterlatte etter § 107 a annet ledd, krever at avdøde er død «som følge av en straffbar handling». Oppnevning av bistandsadvokat etter tredje ledd stiller imidlertid ikke krav om at det må foreligge et straffbart forhold. Det finnes derfor flere saker hvor tredje ledd er anvendt når avdøde ikke har vært, eller hvor det er usikkert om avdøde har vært utsatt for en straffbar handling. Det må som ellers foreligge spesielle omstendigheter i saken som tilsier et særlig behov for bistandsadvokat.¹⁷⁴

Et eksempel er en helikopterulykke behandlet ved LG-2016-136286. Tretten personer omkom, men det var ikke grunnlag for å anta at ulykken bygde på et straffbart forhold. Det ble oppnevnt bistandsadvokat i saken for tre etterlatte, jf. strpl. § 107 a tredje ledd. Det ble ved oppnevningen lagt vekt på sakens katastrofale utfall, at saken gjaldt en arbeidsulykke knyttet landets oljevirksomhet og at saken vekte stor medieoppmerksomhet. Sistnevnte står imidlertid i strid med andre saker hvor det er lagt til grunn at bistand knyttet mediehåndtering

---

¹⁷³ HR-2022-1993-U.

¹⁷⁴ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113 og HR-2016-2153-U avsnitt 15.

ikke ligger til bistandsadvokatens oppgaver.¹⁷⁵ Dette kommenteres i oppgavens avsluttende del punkt 5.

Et annet eksempel, men med få involverte parter, er LF-2008-166446. I saken ble en kvinne funnet død, men det var usikkert om kvinnen døde som følge av et straffbart forhold. Det ble oppnevnt bistandsadvokat for kvinnens 8 barn etter § 107 a tredje ledd. Retten la vekt på at barna var bosatt i ulike deler av landet, og hadde et behov for informasjon om sakens utvikling. Det ble også lagt vekt på sakens alvorlighet, da saken ble etterforsket for drap.

Et siste eksempel, som også gjaldt få involverte, er LB-2013-56920. Det ble her oppnevnt bistandsadvokat for en forelder av en forsvunnet person, jf. § 107 a tredje ledd, da det var usikkert om savnede hadde vært utsatt for en straffbar handling. Retten la vekt på et behov for systematisk kontakt mellom politi og pårørende, både av hensyn til pårørendes informasjonsbehov, men også til fordel for politiets etterforskning. Det ble i tillegg lagt vekt på bistand for pårørende i forbindelse med avhør og dokumentinnsyn.

Det legges til grunn at det kan være aktuelt å oppnevne bistandsadvokat etter tredje ledd for etterlatte når avdøde ikke er funnet død som følge av et straffbart forhold. Som ellers må det foreligge spesielle omstendigheter i saken som tilsier et særskilt behov for bistandsadvokat.

4.4.4.3 Oppnevning når det ikke foreligger fysisk skade

Selv om det foreligger en alvorlig forbrytelse, er inntrykket at det sjeldent oppnevnes bistandsadvokat når det ikke kan vises til en fysisk skade.

Et illustrerende eksempel er LB-2017-137630, som gjaldt en skyteepisode ved utestedet Blå i Oslo. I saken ble det begjært bistandsadvokat etter strpl. § 107 a tredje ledd, for en kvinne som befant seg midt i skuddlinjen, men som ikke ble truffet. Siktelsen gjaldt forsøk på drap, som retten bemerket var et alvorlig lovbrudd. Det kan som nevnt oppnevnes bistandsadvokat i forbindelse med forsøk på lovbrudd.¹⁷⁶ Retten fant imidlertid at det å bli utsatt for drapsforsøk ikke i seg selv var tilstrekkelig for å oppnevne bistandsadvokat. Det ble lagt vekt på at

---

¹⁷⁵ LE-2016-168144 og Borgarting Lagmannsrett kjennelse 11. august 2022 (saksnr.: 22-112666SAK-BORG/04) (Sian).

¹⁷⁶ NOU 2006: 10 side 188 punkt 11.2.15 og HR-2008-1940-U.

kvinnen ikke ble fysisk berørt av hendelsen, og at kvinnens forklaring ikke var sentral. Det ble ikke oppnevnt advokat i saken.

Et annet eksempel er en ranshendelse behandlet ved LB-2014-31704. Retten uttalte at det å bli truet med kniv er et alvorlig forhold, men likevel ikke det alvorligste. Det ble videre bemerket at det ikke ble brukt fysisk vold, og det ikke oppstod noen fysiske personskader. Det var et «vanlig» ran som ikke uten videre ga rett til bistandsadvokat. Det ble ikke oppnevnt advokat i saken.

Det kan videre stilles spørsmål ved hvorvidt det oppnevnes bistandsadvokat etter tredje ledd på bakgrunn av psykiske skader.

Etter forarbeidene gir bistandsadvokaten «juridisk bistand og bør og skal ikke komme i stedet for annen veiledning, støtte og hjelp som andre profesjoner må utføre.».¹⁷⁷ Som for eksempel en psykolog.

I underrettspraksis er det også uttalt at psykisk ivaretagelse ikke er bistandsadvokatens primæroppgave.¹⁷⁸

I forbindelse med 22. juli er det mange saker hvor psykiske skader ble anført som grunn for å få oppnevnt bistandsadvokat. Retten tok i mange av sakene først stilling til oppnevning etter § 107 a første ledd bokstav b (datidens bokstav c), og videre etter tredje ledd når oppnevning etter bokstav b ikke førte frem.¹⁷⁹ Det kan oppnevnes advokat etter første ledd bokstav b dersom det er «grunn til å tro at fornærmede som følge av handlingen får betydelig skade på kropp eller helse». På dette grunnlaget var det eksempelvis ved LB-2011-186017, ikke tilstrekkelig at vedkommende hadde fått diagnosen posttraumatisk stresslidelse og alvorlig depressiv episode, da det ikke var grunnlag for å trekke konklusjoner om at symptomene var påregnelig i lang tid fremover. Jeg går imidlertid ikke nærmere inn på kriteriene for vurderingen etter første ledd bokstav b, da dette ikke er oppgavens fokus. Når retten i sakene i

---

¹⁷⁷ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4.

¹⁷⁸ LB-2017-137630 (Blå) og LG-2021-106739.

¹⁷⁹ HR-2011-2152-U, HR-2011-2152-U og LB-2011-148971 om tredje ledd, LB-2011-146344, LB-2011-146182, LB-2011-176345, LB-2011-156412, LB-2011-197612, LB-2011-186017, LB-2011-190420.

disse sakene så gikk videre for å vurdere oppnevning etter tredje ledd, var det likevel ikke slik at terskelen for oppnevning var lavere etter tredje ledd. Snarere tvert om. Etter forarbeidene er tredje ledd omtalt som en «snever unntaksregel» og en «sikkerhetsventil», som «bør praktiseres strengt».¹⁸⁰ Det ble i alle disse sakene fra 22. juli hverken oppnevnt advokat etter første ledd bokstav b eller etter tredje ledd. Grunnen til dette kan være at de som begjærte bistandsadvokat tok sikte på å få oppnevnt advokat etter første ledd bokstav b, siden ordlyden omtaler skade på kropp og helse eksplisitt, og at tredje ledd ble anført som en siste løsning. Vilkårene for oppnevning etter disse grunnlagene er imidlertid svært ulike. Etter første ledd bokstav b må det som nevnt kunne dokumenteres en alvorlig psykisk skade som er påregnelig i lang tid fremover,¹⁸¹ mens det for vurderingen etter tredje ledd må foreligge spesielle omstendigheter i saken som tilsier et særlig behov for advokat.¹⁸² Anførsler om psykisk skade blir i vurderingene etter tredje ledd avfeid ved at det ikke kan påvises et behov for bistand i forbindelse med gjennomføringen av straffesaken. Dette taler for at det ikke oppnevnes bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd på bakgrunn av psykiske skader.

Retten la imidlertid vekt på psykiske skader for vurderingen etter § 107 a tredje ledd ved HR-2008-1940-U. En kvinnes ektefelle helte tennvæske over kvinnen, for så å forsøke å sette fyr på henne med en lighter. Vurderingen ble gjort etter tredje ledd, da forsøk på grov kroppsskade ikke omfattes av de sakstyper som gir ubetinget rett til bistandsadvokat etter første ledd bokstav a. Retten fremhevet at fornærmede hadde hatt angst og depresjon som følge av hendelsen, og hadde søkt sakkyndig hjelp for dette (avsnitt 14). Det ble imidlertid også lagt vekt på sakens alvorlighet, at saken gjaldt forsøk på grov kroppsskade, og at kvinnen var et av to vitner i saken (avsnitt 13). Kvinnen fikk oppnevnt bistandsadvokat. Saken taler for at det kan legges vekt på psykiske skader ved oppnevningen etter tredje ledd, men ikke på psykiske skader alene. Det må totalt sett foreligge særegne omstendigheter som tilsier et behov for bistandsadvokat.

Det kan bemerkes at saken over har få involverte parter. Siden sakene med mange involverte ikke synes å oppnevne bistandsadvokat på bakgrunn av psykiske skader, blir en hypotese at terskelen for oppnevning er høyere i saker med mange involverte. Fordi jo flere som får

---

¹⁸⁰ I Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 og side 113.

¹⁸¹ HR-2006-1512-U avsnitt 17-20 og HR-2014-600-U avsnitt 12.

¹⁸² Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113 og HR-2016-2153-U avsnitt 15.

oppnevnt bistandsadvokat, jo større kostnader er det forbundet med advokatbistanden. Et argument i motsatt retning, er at det ifølge forarbeidene er behovet for bistand i forbindelse med utøvelse av prosessuelle plikter og rettigheter i saken som er styrende for oppnevning etter § 107 a tredje ledd.¹⁸³ Ressursbesparende tiltak skal ikke gå på bekostning av interessene til fornærmede og etterlatte ifølge forarbeidene.¹⁸⁴ Det følger dessuten av Oslo tingretts rapport etter 22. juli, at retten var opptatt av at fornærmede og etterlatte ikke skulle få svekkede rettigheter fordi det var så mange av dem.¹⁸⁵ I London pub-saken LB-2022-110365 ble det også utalt at hensynet til prosessøkonomi bør ha mindre betydning i en sak om terror.¹⁸⁶ Det kan dermed legges til grunn at terskelen for oppnevning ikke er høyere i saker med mange involverte. Saken HR-2008-1940-U kan således brukes som argument for at man *kan* legge vekt på psykisk skade i spørsmål om oppnevning av bistandsadvokat etter tredje ledd.

Det legges til grunn at det kan legges vekt på psykiske skader ved spørsmål om oppnevning av bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd. Psykiske skader alene vil imidlertid ikke kunne tilsi at det oppnevnes bistandsadvokat etter tredje ledd.

4.4.4.4 Oppnevning når det foreligger fysisk skade

Neste spørsmål er hvorvidt fysiske skader tilsier et behov for advokat, jf. § 107 a tredje ledd.

Utgangspunktet er at det oppnevnes bistandsadvokat etter § 107 a *første ledd bokstav b* for ofre av fysiske skader, da ordlyden omtaler slike tilfeller spesifikt. Som redegjort for over i punkt 4.4.4.3, kan det bli aktuelt å oppnevne advokat etter tredje ledd dersom skaden ikke er påregnelig i lang tid fremover, men også dersom skadelidte ikke har status som fornærmet, som er et krav etter første ledd.¹⁸⁷

På høring ved spørsmål om utvidelse av de sakstyper som gir rett til bistandsadvokat, uttrykte Landsforeningen for voldsofre at «alle som har vært utsatt for en voldelig handling, bør ha rett

---

¹⁸³ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4.

¹⁸⁴ Prop. 146 L (2020-2021) side 141 punkt 16.2.2.

¹⁸⁵ Oslo Tingrett, «Erfaringsrapport. Domstolsarbeidet i 22. juli-saken», juni 2013, side 19

¹⁸⁶ LB-2022-110365 (London Pub).

¹⁸⁷ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113 redegjort for i punkt 4.2.1, samt HR-2011-1968-U avsnitt 23.

til bistandsadvokat.».¹⁸⁸ I stedet kom departementet frem til den skjønnsmessige regelen om oppnevning etter tredje ledd.¹⁸⁹ At lovgiver heller valgte en skjønnsmessig regel, kan være av hensyn til å fange opp flere tilfeller.¹⁹⁰ Dette betyr ikke at departementet utelukker å kunne legge vekt på fysiske skader ved spørsmål om oppnevning etter tredje ledd. Dette illustreres ved at tredje ledd kan være aktuelt ved alvorlige trafikkulykker.¹⁹¹

Ifølge 22. juli-rapporten fikk alle på Utøya oppnevnt advokat, fordi retten umiddelbart anså vilkårene etter strpl. § 107 a første ledd bokstav b (datidens bokstav c), eller tredje ledd som oppfylt.¹⁹² Rapporten sier likevel ingenting konkret om oppnevning på grunnlag av fysiske skader, slik at det er vanskelig å trekke generelle slutninger fra rapporten.

Et annet eksempel er saken om Sian-påkjørselen, nevnt i punkt 4.4.4.1, hvor det ikke ble oppnevnt bistandsadvokat selv om gjerningspersonen var siktet for grov kroppsskade.¹⁹³ Det fremgår imidlertid ikke av oppnevningen hvor alvorlig skadene var for personene inne i bilen som kjørte av veien.¹⁹⁴ Det blir igjen derfor vanskelig å trekke generelle slutninger fra saken.

Med lite rettskildemateriale tilgjengelig, er det analysert et par avgjørelser med få involverte parter. Sakene tyder på at det ikke oppnevnes bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd for fysiske skader alene, selv om skadene kan være svært alvorlige.

Sakene LA-2012-178255 og LA-2017-89324, gjaldt begge fysiske skader som følge av blind vold. I saken fra 2012 ble fornærmede slått i ansiktet slik at han fikk brudd i nesen og øyehulen, samt måtte sy fem sting over høyre øre.¹⁹⁵ Fornærmede var innlagt på sykehuset i sju dager og 100 % sykemeldt i seks uker. I saken fra 2017 ble fornærmede slått ned slik at

---

¹⁸⁸ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.3.

¹⁸⁹ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4.

¹⁹⁰ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.3 høringsuttalelse av Riksadvokaten.

¹⁹¹ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113, se punkt 4.4.4.1 ovenfor.

¹⁹² Oslo Tingrett, «Erfaringsrapport. Domstolsarbeidet i 22. juli-saken», juni 2013, side 21.

¹⁹³ Borgarting Lagmannsrett kjennelse 11. august 2022 (22-112666SAK-BORG/04) (Sian).

¹⁹⁴ Borgarting Lagmannsrett kjennelse 11. august 2022 (22-112666SAK-BORG/04) (Sian).

¹⁹⁵ LA-2012-178255.

han fikk kutt i bakhodet og hjernerystelse, og ble innlagt på sykehuset.¹⁹⁶ Retten oppnevnte ikke bistandsadvokat i sakene, da det ikke ble ansett å foreligge spesielle omstendigheter.

En annen sak LF-2015-67223, gjaldt en person utsatt for vold ved pågrepelse av politiet. Vedkommende ble blant annet slått flere ganger i hodet med en batong, som førte til at han fikk flere kutt som måtte sys. Retten uttalte at skadene ikke ga grunnlag for oppnevning etter § 107 a første ledd bokstav b (datidens bokstav c), men var «ikke ubetydelig» og lå «nær opp til handlinger som uten videre gir rett til bistandsadvokat». Det var videre en særegen omstendighet at saken gjaldt voldsbruk fra politiet, og at saken var egnet til å svekke tilliten til påtalemyndigheten og spesialenheten. Det ble derfor oppnevnt bistandsadvokat i saken.

Det legges til grunn at det ikke oppnevnes bistandsadvokat for fysiske skader alene, men at fysiske skader kan være et moment i helhetsvurderingen som underbygger sakens alvor. Avgjørende vil ellers være at det foreligger spesielle omstendigheter i saken som tilsier et særlig behov for bistandsadvokat.¹⁹⁷

4.4.5 Prosessøkonomiske forhold

Med *prosessøkonomiske hensyn* siktes det til at straffeprosessen har som mål å være hurtig og kostnadseffektiv.¹⁹⁸ Særlig fordi bistandsadvokatens salær betales av det offentlige, jf. strpl. § 107 d. En slik tolkning støttes i forarbeidene, hvor det følger at praktiseringen av den skjønsmessige oppnevningen må være streng av hensyn til forutberegnelighet om det offentliges utgifter til advokatbistanden.¹⁹⁹

Prosessøkonomiske hensyn må avveies opp mot hensynene til en betryggende, tillitsvekkende og hensynsfull prosessordning.²⁰⁰ En *betryggende* prosess innebærer at de faktiske forhold av betydning for saken blir kartlagt,²⁰¹ mens *hensynsfullhet* vil være at rettsvesenet gjør grep som

---

¹⁹⁶ LA-2017-89324.

¹⁹⁷ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113 og HR-2016-2153-U avsnitt 15.

¹⁹⁸ NOU 2006: 10 side 127 punkt 8.4 og Øyen, *Straffeprosess* (2020), side 27.

¹⁹⁹ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4.

²⁰⁰ NOU 2006: 10 side 127 punkt 8.4.

²⁰¹ NOU 2006: 10 side 127 punkt 8.4.

tar hensyn til at prosessen kan være en påkjenning for de involverte.²⁰² En *tillitsfull* prosess kan knyttes opp mot at etterforskning og iretteføring følger saklige og objektive kriterier.²⁰³

Ved endringslov 18. juni 2021 nr. 122 ble det vedtatt nye regler om felles bistandsadvokat, og at advokatens oppdrag kan avgrenses, jf. strpl. § 107 b fjerde og femte ledd. Disse reglene har hatt som formål å gjøre bistandsordningen mer kostnadseffektiv.²⁰⁴ Jeg vil følgelig redegjøre for disse reglene, og forsøke å vurdere hvordan de påvirker oppnevningen av bistandsadvokat etter strpl. § 107 a tredje ledd.

4.4.5.1 Retten kan avgrense bistandsadvokatens oppdrag

Det følger av strpl. § 107 b femte ledd at «Retten kan beslutte at bistandsadvokatens oppdrag skal avgrenses». Ordlyden er generelt utformet, og gir ikke uttrykk for i hvilke tilfeller eller på hvilken måte oppdraget kan avgrenses.

Av forarbeidene følger det at retten kan begrense advokatens oppdrag i oppnevningen til en bestemt del av saken, eller til bestemte gjøremål.²⁰⁵ For eksempel kan oppdraget gjelde avhør under etterforskning, eller bestemte deler av hovedforhandlingen. Som redegjort for i punkt 3.3, oppnevnes advokaten vanligvis først til etterforskning, og så eventuelt på nytt til hovedforhandlingen. Det er således nytt at retten kan avgrense oppdraget så spesifikt. Ifølge forarbeidene har formålet, vært å tilpasse advokatoppdraget etter behovet til den enkelte, da behovet for bistand vil variere betydelig fra sak til sak.²⁰⁶ Formålet har som nevnt også vært å gjøre bistandsordningen mer kostnadseffektiv.²⁰⁷

---

²⁰² Jon Petter Rui, «Straffeprosessen i perspektiv» *Jussens venner* 49 (2014) nr. 6, side 382-444, på side 395.

²⁰³ Løvlie, Anders, Forelesning i straffeprosess (1) Institusjonene og aktørene, PowerPoint-presentasjon, UiO, 2019, slide 24.
<https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUS4211/v20/straffeprosess-2019-%281%29-institusjonene-og-aktorene.pdf> (lest 28. april 2022).

²⁰⁴ Prop. 146 L (2020-2021) side 142 punkt 16.2.4 og side 144-145 punkt 16.3.3 og 16.3.4.

²⁰⁵ Prop. 146 L (2020-2021) side 142-143 punkt 16.2.4.

²⁰⁶ Prop. 146 L (2020-2021) side 141 punkt 16.2.2.

²⁰⁷ Prop. 146 L (2020-2021) side 142 punkt 16.2.4.

Siden regelen er svært ny, har den ikke vært til behandling for Høyesterett. Regelen ble imidlertid vurdert i saken om skytingen ved London Pub, LB-2022-110365.²⁰⁸ Her inneholdt oppnevningen blant annet en avgrensning mot at bistandsadvokaten anmodet ytterligere etterforskningskritt. Det kan i den forbindelse stilles spørsmål ved om § 107 b femte ledd åpner for å avgrense oppdraget negativt.

Ordlyden stenger ikke for en slik avgrensning, men forarbeidene behandler ikke spørsmålet.

Fra det mer til det mindre-betraktninger taler for at dersom retten kan velge å ikke oppnevne bistandsadvokat, bør retten også kunne avgrense oppdraget negativt.

Spørsmålet kan imidlertid være mer nyansert. Hvorvidt oppdraget kan avgrenses negativt, kan avhenge av typen oppgave eller rettighet. Det er lite sannsynlig at retten vil avgrense oppgaver som er sentrale for advokatens oppdrag, som å bistå med å fremme et erstatningskrav, være til stede ved avhør for sin klient, eller kapasitet til rettslig orientering med klienten.²⁰⁹ Det vil være mer sannsynlig at oppdraget avgrenses fra oppgaver som kan anses tilstrekkelig utført av politi og påtalemyndigheten,²¹⁰ men hvor advokaten ellers ville ha hatt mulighet til å komme med innspill. Eksempelvis rettigheter som å anmode videre etterforskningskritt (§ 107 c annet ledd siste punktum), som i London Pub-saken, komme med innspill til bevisførselen etter at det er tatt ut tiltale men før hovedforhandlingen (§ 264 a annet ledd første punktum), eller å meddele sitt syn til påtalemyndigheten om en eventuell anke.²¹¹ Juridisk litteratur taler likevel for at det har stor verdi for rettssikkerheten at bistandsadvokaten initierer og pådriver sakens fremskritt.²¹² Det legges derfor til grunn at retten bør foreta svært bevisste valg når oppdraget avgrenses negativt, således hvorvidt det

---

²⁰⁸ Anken for lagmannsretten gjaldt en utvidelse av antall personer som hadde fått oppnevnt bistandsadvokat. Avgrensningen av oppdraget ble satt av tingretten, men ble videre lagt til grunn også ved lagmannsrettens avgjørelse.

²⁰⁹ Se punkt 3.2.1 ovenfor.

²¹⁰ Se punkt 4.3.1.3 ovenfor om Sian-påkjørselen. Det ble begjært bistandsadvokat blant annet på bakgrunn av å påklage påtaleavgjørelsen, men retten fant at påtalemyndigheten og en eventuell klageinstans ville kunne behandle klagen på forsvarlig vis.

²¹¹ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 82-83 punkt 9.11.1.

²¹² Salomon (2013) side 35-37.

finnes tilstrekkelige rettssikkerhetsgarantier som gjør opp for at advokaten ikke utøver de rettigheter som avskjæres ved oppdraget.

I London Pub-saken uttalte retten videre at det ikke ville være nødvendig for bistandsadvokaten å gå grundig inn i alt etterforskningsmaterialet, men at advokaten ved bruk et begrenset antall timer ville kunne skaffe seg nødvendig oversikt i saken.²¹³ Begrensningen virker tvilsom, da det følger av forarbeidene at advokatoppdraget ikke kan begrenses til et gitt antall timer når fornærmede har *ubetinget rett* til bistandsadvokat.²¹⁴ Det er likevel usikkert hvorvidt en slik timebegrensning også er utelukket når den som har begjært bistandsadvokat ikke har krav på slik advokat, men *kan* få advokat oppnevnt etter § 107 a tredje ledd.

Hensynet til sammenheng i regelverket tilsier at de samme reglene om oppdragsbegrensning bør gjelde for advokaten uavhengig av oppnevningsgrunnlag.

Hensynene til en betryggende og tillitsfull prosessordning, taler videre for at man bør avgrense advokatoppdraget ut fra et prosessuelt behov for bistand, ikke ut fra et anslått timeantall.

Det legges til grunn at retten ikke burde kunne avgrense advokatoppdraget til et gitt antall timer.

Neste spørsmål er om regelen om avgrensning av advokatoppdraget kan påvirke hvorvidt det oppnevnes bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd.

Forarbeidene behandler ikke spørsmålet direkte, men det fremgår at behovet for bistand er styrende for hvorvidt oppdraget skal avgrenses, og eventuelt i hvilken grad oppdraget avgrenses.²¹⁵

Som redegjort for i punkt 4.3.1.2, virker det som at retten i saken LB-2022-110365 (London Pub), har vært mer tilbøyelig for å legge vekt på et behov for bistand til å fremme et erstatningskrav når oppdraget kan begrenses etter § 107 b femte ledd. Det kan derfor se ut til

---

²¹³ LB-2022-110365 (London Pub).

²¹⁴ Prop. 146 L (2020-2021) side 141 punkt 16.2.2 og side 143 punkt 16.2.4, LB-2015-147251.

²¹⁵ Prop. 146 L (2020-2021) side 142 punkt 16.2.4.

at terskelen for å oppnevne bistandsadvokat senkes som følge av at advokatoppdraget kan begrenses.

Et annet eksempel er LB-2022-174484. I saken la retten vekt på at fornærmede vegret seg for å forklare seg uten bistandsadvokat, og at dette kunne tenkes å påvirke hans forklaring dersom han måtte forklare seg uten bistandsadvokat. Det ble derfor oppnevnt bistandsadvokat for politiavhøret, jf. § 107 b femte ledd. Dette er imidlertid i strid med det som er lagt til grunn i punkt 4.3.1.1, at vitneplikt som utgangspunkt ikke kan begrunne et behov for oppnevningen av bistandsadvokat. Saken kan dermed igjen tale for at terskelen for å oppnevne bistandsadvokatsenket senkes som følge av at advokatoppdraget kan begrenses. Avgjørelsen er imidlertid en sak med få involverte parter, men er brukt som eksempel da det er lite rettspraksis på området.

Det legges til grunn at avgrensning av advokatoppdraget etter § 107 b femte ledd *kan* senke terskelen for oppnevning av bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd. Det vil imidlertid kreve at spørsmålet i større grad kommer opp for domstolene før man kan si noe om terskelen faktisk senkes. Dessuten vil regelen om begrenset oppdrag kunne påvirke terskelen for oppnevning i varierende grad, avhengig av hva behovet for advokatbistand gjelder.

Et siste spørsmål er hvilke konsekvenser det kan ha at terskelen for oppnevning etter § 107 a tredje ledd eventuelt senkes.

Det kan tenkes at dersom det blir mer vanlig å oppnevne advokat for mindre deler av saken, vil det kunne være i strid med hensynet til forutberegnelighet for partene og for det offentliges utgifter.²¹⁶ Bistandsadvokaten og klient vil i så fall kanskje ikke kunne planlegge en strategi for lengre frem i tid, og det kan virke uforutsigbart for klienten å ikke vite hvilken støtte vedkommende vil få i møte med rettssystemet. I forarbeidene synes det imidlertid å være tatt hensyn til slike utfordringer, da begrensningen av advokatoppdraget skal søkes avklart under saksforberedelsene for å skape mest mulig forutberegnelighet for aktørene.²¹⁷ Videre illustrerer London Pub-saken at avgrensningen av oppdraget blir meget presist angitt.²¹⁸ I saken ble oppdraget begrenset til at bistandsadvokatene skulle være til stede under avhør av

---

²¹⁶ Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 30 punkt 7.2.4.

²¹⁷ Prop. 146 L (2020-2021) side 143 punkt 16.2.4.

²¹⁸ LB-2022-110365 (London Pub).

fornærmede, delta i åstedsundersøkelser, forberede og utarbeide erstatningskrav, samt holde seg orientert om hovedtrekkene i etterforskning og utvikling i saken. En slik presis angivelse av advokatoppdraget vil også kunne øke forutberegneligheten for partene.

Konsekvensbetraktninger kan imidlertid tilsi at dersom terskelen for oppnevning senkes, kan antallet begjæringer om oppnevning øke. Dette vil kunne øke arbeidsmengden for domstolene og kostnadene til bistandsadvokatens salær, slik at regelen om begrensning av advokatoppdraget ikke virker prosessbesparende. Til illustrasjon var det i forbindelse med 22. juli 858 begjæringer om bistandsadvokat, hvorav 175 advokater ble oppnevnt.²¹⁹ Bistandsadvokatens salær og reiseutgifter utgjorde til sammen 75,8 millioner.²²⁰ Dersom regelen om begrenset oppdrag hadde eksistert på dette tidspunktet, kan man lett se for seg at antallet begjæringer om bistandsadvokat hadde vært enda høyere. Arbeidsmengde for domstolen og kostnader forbundet med advokatene er dermed en reell utfordring.

På en annen side skal prosessøkonomiske forhold ikke være avgjørende for den som har et legitimt behov for bistandsadvokat, som nevnt i punkt 4.4.4.3.²²¹ I så fall vil det være positivt hvis terskelen for oppnevning senkes, slik at flere får den hjelpen de trenger. Dette vil også være i tråd med den generelle styrkingen av fornærmede i straffeprosessen.

4.4.5.2 Felles bistandsadvokat

En annen lovregel som kom i forbindelse med endringsloven 18. juni 2021 nr. 112, er strpl. § 107 b fjerde ledd om bruk av felles bistandsadvokat. Fjerde ledd lyder:

«Dersom antallet fornærmede eller andre med krav på bistandsadvokat, sakens omfang og kompleksitet, prosessøkonomiske hensyn eller andre særlige forhold gjør at det anses hensiktsmessig, kan retten beslutte at flere fornærmede eller etterlatte skal representeres av en *felles bistandsadvokat*. Felles bistandsadvokat skal ikke oppnevnes dersom det foreligger eller kan oppstå motstridende interesser mellom de fornærmede eller etterlatte.» (min kursivering).

---

²¹⁹ Oslo Tingrett, «Erfaringsrapport. Domstolsarbeidet i 22. juli-saken», juni 2013, side 5.

²²⁰ Oslo Tingrett, «Erfaringsrapport. Domstolsarbeidet i 22. juli-saken», juni 2013, side 94.

²²¹ Se punkt 4.4.4.3 ovenfor.

Ordlyden «Dersom antallet... med krav på bistandsadvokat, sakens omfang og kompleksitet, prosessøkonomiske hensyn... gjør at det anses hensiktsmessig...», tilsier at ordningen med felles bistandsadvokat er ment å brukes ved gjennomføring av store saker med mange fornærmede og etterlatte. En slik forståelse er også lagt til grunn i forarbeidene.²²² Det stilles imidlertid ingen minimums- eller maksimalt krav til antallet med oppnevnt bistandsadvokat, for at retten skal kunne velge å bruke en felles advokat.

Det kan stilles spørsmål ved om det er uproblematisk at én person kan få ansvar for å ivareta interessene til et stort antall fornærmede og etterlatte.²²³ Her vil det imidlertid være en begrensning at bruken av felles bistandsadvokat må være «hensiktsmessig», jf. ordlyden i § 107 b fjerde ledd første punktum. Av forarbeidene følger det at det vil være «lite *hensiktsmessig* å oppnevne flere forskjellige bistandsadvokater i tilfeller der en felles advokat kan utføre oppdraget for flere fornærmede eller etterlatte på en forsvarlig måte.»²²⁴ Det følger også at regelen er ment å fange opp tilfeller hvor det fremstår som klart at det ikke er behov for mer enn én bistandsadvokat.²²⁵ Til illustrasjon ble det i høringsrunden uttrykt av flere instanser at bistandsadvokatene ofte kan være til stede i retten i mange dager uten å ha særlig å gjøre, annet enn å være til stede.²²⁶ Inntrykket er således at ordningen med felles bistandsadvokat kun skal benyttes der det klart vil være fordelaktig, for eksempel ut i fra prosessøkonomiske forhold, og at bruken av felles bistandsadvokat ikke skal gå på bekostning av klientenes rettigheter og behov. Den felles advokaten skal ivareta fornærmede eller etterlattes interesser i straffesaken på samme måte som når advokaten bare har en klient.²²⁷

Ordlyden «kan» i § 107 b fjerde ledd tilsier at retten har valgfrihet om hvorvidt det skal benyttes en felles bistandsadvokat. Etter forarbeidene «bør» retten benytte en felles advokat der forholdene ligger til rette for det, og det forventes at bestemmelsen benyttes aktivt.²²⁸

---

²²² Prop. 146 L (2020-2021) side 143 punkt 16.3.2.

²²³ Salomon (2013) side 37.

²²⁴ Prop. 146 L (2020-2021) side 145 punkt 16.3.4.

²²⁵ Prop. 146 L (2020-2021) side 170.

²²⁶ Prop. 146 L (2020-2021) side 144 punkt 16.3.3.

²²⁷ Prop. 146 L (2020-2021) side 146 punkt 16.3.4.

²²⁸ Prop. 146 L (2020-2021) side 145 punkt 16.3.4.

Terskelen for å benytte en felles bistandsadvokat er den samme uavhengig av advokatens oppnevningsgrunnlag.²²⁹

En begrensning i § 107 b fjerde ledd annet punktum, er at det ikke skal benyttes en felles bistandsadvokat dersom det kan oppstå «motstridende interesser» mellom de fornærmede og etterlatte. En alminnelig forståelse av «motstridende interesser» er at de representerte ikke må ha ønske om ulikt utfall i saken. Av forarbeidene følger det at det er en forutsetning at fornærmede og etterlatte har sammenfallende interesser.²³⁰ Ifølge høringsinstansene er det imidlertid sjeldent interessekonflikt mellom de fornærmede eller etterlatte.²³¹ Dersom det ikke er tale om klart motstridende interesser, kan det tenkes at dette heller blir en vurdering av om det er «hensiktsmessig» at det oppnevnes en felles advokat, jf. fjerde ledd første punktum. Hvis det er hensiktsmessig, kan det oppnevnes felles advokat for etterlatte, eller for fornærmede, eller for en kombinasjon av fornærmede og etterlatte.²³² Dersom det imidlertid foreligger motstridende interesser, er begrensningen satt som en absolutt skranke for ordningen.²³³

I forarbeidene bemerkes det at ordningen med felles bistandsadvokat kan være problematisk i forhold til retten til fritt advokatvalg.²³⁴ Av høringsuttalelsene følger det at hensynet til fritt advokatvalg står sterkere overfor mistenkte enn overfor fornærmede og etterlatte.²³⁵ Dessuten stenger ikke regelen om felles bistandsadvokat for at de fornærmede eller etterlatte kan enes om en felles advokat.²³⁶

Det kan likevel oppstå en utfordring dersom de som skal representeres ikke blir enige om valg av advokat. Typisk kan det først ha blitt oppnevnt flere ulike bistandsadvokater av praktiske årsaker, eksempelvis i saker om nettovergrep hvor de fornærmede bor i ulike deler av landet, eller fordi man på etterforskningsstadiet ikke vet om det vil bli en hovedforhandling. Under

---

²²⁹ Prop. 146 L (2020-2021) side 145 punkt 16.3.4 og side 170.

²³⁰ Prop. 146 L (2020-2021) side 145 punkt 16.3.4.

²³¹ Prop. 146 L (2020-2021) side 144 punkt 16.3.3.

²³² Prop. 146 L (2020-2021) side 170.

²³³ Prop. 146 L (2020-2021) side 170.

²³⁴ Prop. 146 L (2020-2021) side 145 punkt 16.3.4.

²³⁵ Prop. 146 L (2020-2021) side 144 punkt 16.3.3 uttalelse av Hordaland statsadvokatembeter.

²³⁶ Prop. 146 L (2020-2021) side 145 punkt 16.3.4 og side 170.

etterforskningen gjøres det så kanskje flere funn, som gjør at retten øker antallet som får oppnevnt bistandsadvokat, og dermed at det bør oppnevnes en felles advokat. Dette kan være problematisk dersom de som først fikk oppnevnt advokat har fått et sterkt tillitsforhold til denne.²³⁷ Det følger av bistandsordningens natur at det knyttes sterke tillitsbasert bånd mellom advokat og klient, da klienten som oftest har vært utsatt for alvorlige straffbare hendelser. Særlig for unge og sårbare fornærmede vil et bytte av advokat være belastende. Av forarbeidene følger det at et sterkt tillitsforhold vil være et moment i vurderingen ved bruk av felles bistandsadvokat, men at en felles advokat likevel ikke er utelukket.²³⁸ Det må foretas en helhetsvurdering av hvem som er utsatt for det mest alvorlige lovbruddet, hvilken advokat som er ønsket av flertallet og som er best egnet for oppdraget.²³⁹ Det virker likevel paradoksalt at det er satt en absolutt skranke for motstridende interesser blant de som skal representeres, men ikke for motstridende meninger om advokatvalget, når tillit er grunnleggende for bistandsadvokatens oppdrag. Klientenes ønsker om advokatvalget bør derfor få stor vekt i vurderingen av om det skal oppnevnes en felles bistandsadvokat for vedkommende, ut fra formålet med bistandsordningen.

En avgjørelse om oppnevning av felles bistandsadvokat kan likevel angripes ved anke etter strl. § 377 første ledd.²⁴⁰ Det er slik sett mulig for den som er misfornøyd med et bytte til felles advokat å få en fornyet vurdering.

En annen løsning kunne vært å innføre et krav til begrunnelse ved bytte til felles bistandsadvokat. Det er generelt lettere å forsone seg med en beslutning dersom den begrunnes. Begrunnelsen bør i så fall vise hvordan retten har avveid de hensyn som følger av § 107 b fjerde ledd første punktum, opp mot hensynet til en betryggende, tillitsvekkende og hensynsfull prosess i den konkrete saken.

Neste spørsmål er om ordningen for felles bistandsadvokat påvirker hvorvidt det oppnevnes bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd.

---

²³⁷ Prop. 146 L (2020-2021) side 144 punkt 16.3.3 uttalelse av Advokatfirmaet Salomon Johansen AS.

²³⁸ Prop. 146 L (2020-2021) side 146 punkt 16.3.4.

²³⁹ Prop. 146 L (2020-2021) side 145 punkt 16.3.4.

²⁴⁰ Prop. 146 L (2020-2021) side 146 punkt 16.3.4.

Det er igjen lite tilgjengelig rettspraksis for spørsmålet, siden regelen om felles bistandsadvokat er svært ny.

I Kongsberg-saken ble det oppnevnt felles bistandsadvokat for ni fornærmede.²⁴¹ Det er imidlertid ikke begrunnet i straffesaken eller oppnevningensdokumentet hvorfor retten valgte å bruke en felles bistandsadvokat i saken.

Det ble også brukt felles bistandsadvokat i London Pub-saken.²⁴² Her uttalte retten at hensynet til prosessøkonomi ikke veier like tungt i en sak om terror, men at saken likevel var godt egnet til bruk av felles bistandsadvokater. Lagmannsretten utvidet kretsen som fikk oppnevnt advokat, blant annet på bakgrunn av at det kunne benyttes felles bistandsadvokater. Løsningen ble de fornærmede som fikk oppnevnt advokat etter saken for lagmannsretten, ble pålagt å la seg representere av de bistandsadvokater som allerede var oppnevnt. Saken ble som nevnt anket, men forkastet av Høyesteretts ankeutvalg, og Høyesterett har således ikke funnet grunn til å realitetsbehandle saken.²⁴³ Avgjørelsen taler for at terskelen for å få bistandsadvokat senkes når det kan benyttes felles bistandsadvokater, fordi bruken av bistandsadvokat ikke lengre trenger å være like ressurskrevende. Det vil imidlertid kreve at spørsmålet i større grad kommer opp for domstolene før man kan si noe om terskelen faktisk senkes.

Neste spørsmål er hvilke rettslige konsekvenser det kan ha at terskelen for oppnevning av bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd senkes, ved at det kan oppnevnes en felles advokat.

En konsekvens kan være at forutberegneligheten for klient og advokat svekkes, dersom det blir vanlig at klienten må bytte fra egen til felles bistandsadvokat underveis i prosessen. Som redegjort for over, vil et slikt bytte kunne være særlig belastende for unge og sårbare fornærmede.

På en annen side vil det at terskelen for å få bistandsadvokat senkes, kunne føre til at flere som ellers ikke ville fått juridisk bistand likevel får dette. Det vil kunne være positivt for de

---

²⁴¹ Buskerud tingrett oppnevning 26. april 2022 og Buskerud tingretts dom 12. juni 2022 (22-006117MED-TBUS/TKOB).

²⁴² LB-2022-110365 (London Pub).

²⁴³ HR-2022-1886-U (London Pub).

involverte å få utvidede rettigheter i forbindelse med saken. Hvilke rettigheter vedkommende får, vil avhenge av hva oppdraget til den felles bistandsadvokaten vil være. At flere får juridisk bistand er dessuten i tråd med tendensen til en generell styrking av fornærmede i straffeprosessen.

At terskelen for oppnevning senkes med bruk av felles advokat, vil ikke ha like stor påvirkning på det offentlige utgifter som dersom terskelen senkes som følge av at oppdraget kan begrenses. Grunnen til dette er at man ved bruk av felles advokat ikke nødvendigvis øker antallet advokater, men antall representerte under advokaten, ut ifra hva som vil være hensiktsmessig, jf. London Pub-saken.²⁴⁴ At terskelen senkes ved bruk av felles bistandsadvokat er således ikke i strid med det prosessøkonomiske formålet.

Reglene om felles bistandsadvokat kan dessuten kombineres med regelen om avgrensning av advokatoppdraget.²⁴⁵ De konkrete oppgavene til den felles bistandsadvokaten vil slik sett kunne tilpasses behovet, som igjen vil virke prosessøkonomisk i tråd med formålet.

5 Avsluttende bemerkninger om strpl. § 107 a tredje ledd

Den skjønnsmessige regelen for oppnevning av bistandsadvokat etter strpl. § 107 a tredje ledd, gir domstolene vid kompetanse til å definere det nærmere innholdet av vurderingskriteriene for regelen. Dette er nok bakgrunnen for at domstolene har valgt å gi uttalelser fra forarbeidene stor vekt. Kravet fra forarbeidene om at det må foreligge et behov for bistand i forbindelse med utøvelse av prosessuelle rettigheter og plikter i saken, behandlet i punkt 4.3, virker grunnleggende og avgjørende, men sørger for at praktiseringen av regelen er i tråd med regelens formål. Dette utelukker likevel ikke en risiko for at domstolene kan komme til å praktisere regelen ulikt, da ordlyden er svært skjønnsmessig. Eksempelvis har rettspraksis vært noe inkonsekvent om hvorvidt det kan legges vekt på bistand i forbindelse

---

²⁴⁴ LB-2022-110365 (London Pub).

²⁴⁵ Se om begrenset oppdrag i punkt 4.4.5.1 ovenfor. Etter Prop. 146 L (2020-2021) side 146 punkt 16.3.4 kan den felles advokaten oppnevnes for hele eller deler av oppdraget. En kombinasjon av begrenset oppdrag og felles bistandsadvokat ble også gjort i LB-2022-110365 (London Pub).

med medieoppmerksomhet,²⁴⁶ vitneplikt²⁴⁷ og psykiske skader.²⁴⁸ Det vil kreve at et større antall saker om oppnevning etter tredje ledd blir behandlet av Høyesterett, for å definere regelens innhold nærmere. Alternativt kan lovgiver endre ordlyden i tredje ledd slik at innholdet blir mer konkret.

---

²⁴⁶ Bistand til medieoppmerksomhet ble vektlagt i LG-2016-136286, kontra LE-2016-168144 og Borgarting lagmannsrett kjennelse 11. august 2022 (22-112666SAK-BORG/04) (Sian) hvor retten mente at slik bistand ikke kunne vektlegges.

²⁴⁷ Vitneplikt ble vektlagt i HR-2008-1940-U og LB-2022-174484, i motsetning til en rekke saker i forbindelse med 22. juli og LB-2014-31704, redegjort for i punkt 4.3.1.1.

²⁴⁸ Se punkt 4.4.4.3.

Referanseliste

Lover

Norske lover:

Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814 (Grunnloven / Grl.)

Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven / strpl.)

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett
(menneskerettsloven / mrl.)

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven / strl.)

Lov 7. mars 2008 nr. 5 om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for
fornærmede og etterlatte)

Lov 28. mai 2010 nr. 16 (politiregisterloven)

Lov 18. juni 2021 nr. 122 om endringer i straffeprosessloven mv. (aktiv saksstyring mv.)

Lov 17. juni 2022 nr. 57 om erstatning fra staten til voldsutsatte (voldserstatningsloven)

Konvensjoner:

Convention on the Rights of the Child, 20. November 1989 (Barnekonvensjonen, BK)

Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and
domestic violence 11. mai 2011 nr. 22 (Istanbul-konvensjonen)

Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære
relasjoner CETS 210 11. mai 2011 nr. 22 (Istanbul-konvensjonen)

Council of Europe Convention on the protection of children against sexual exploitation and
sexual abuse 25. Oktober 2007 nr. 25 (Lanzarote-konvensjonen)

Forskrifter

Forskrift 28. juni 1985 nr. 1679 om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen)

Forskrift 20. desember 1996 nr. 1161 til domstolloven kapittel 11 (Advokatforskriften)

Forarbeider

Ot.prp. nr. 63 (1980-1981) *Om lov om endringer i straffeprosessloven (advokathjelp til
fornærmede i voldtektssaker).*

Innst. O nr. 39 (1993-1994) *Innstilling fra justiskomiteen om endringer i straffeprosessloven
m.v. (styrking av kriminalitetslovens stilling).*

NOU 2003: 31 *Retten til et liv uten vold*

NOU 2006: 10 *Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter.*

Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) *Om lov om endringer i straffeprosessloven m. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte).*

Dokument 16 (2011-2012) *Rapport fra menneskerettsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven.*

Innst. 186 S (2013-2014) *Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Per Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Anders Anundsen, Hallgeir H Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om grunnlovfesting av sivile og politiske menneskerettigheter, med unntak av romertall X og romertall XXIV*

NOU 2016: 24 *Ny straffeprosesslov.*

Prop. 146 L (2020-2021) *Endringer i straffeprosessloven mv. (aktiv saksstyring mv.)*

Prop. 238 L (2020-2021) *Lov om erstatning fra staten til voldsutsatte (voldserstatningsloven)*

Rettspraksis

Høyesterett:

HR-2004-592-U

HR-2006-1512-U

HR-2008-1940-U

HR-2010-1426-A

HR-2011-667-A

HR-2011-1849-U (Breiviks mor)

HR-2011-1968-U

HR-2011-1980-U

HR-2011-2152-U

HR-2011-2369-U

HR-2012-2398-P

HR-2014-467-U (Bistandsadvokat for selskap)

HR-2014-600-U

HR-2014-1715-U

HR-2015-206-A (Maria)

HR-2016-2153-U

HR-2019-189-A

HR-2020-661-S

HR-2022-1886-U (London Pub)

HR-2022-1749-U

HR-2022-1993-U (Sian)

Lagmannsretter:

LA-2012-178255

LA-2017-89324

LB-2011-146182

LB-2011-146344

LB-2011-148971

LB-2011-156412

LB-2011-176345

LB-2011-186017

LB-2011-190420

LB-2011-197612

LB-2013-56920

LB-2014-31704

LB-2014-112037

LB-2015-147251

LB-2016-33300

LB-2017-137630 (Blå)

LB-2018-7051

LB-2022-110365 (London Pub)

LB-2022-174484

Borgarting Lagmannsrett kjennelse 11. august 2022 (22-112666SAK-BORG/04) (Sian)

LE-2016-168144

LF-2008-166446

LF-2015-67223

LG-2014-155770

LG-2016-136286

LG-2021-106739

Tingretter:

TOSLO-2014-9174

Buskerud tingretts oppnevning 26. april 2022 og Buskerud tingretts dom 12. juni 2022 (22-006117MED-TBUS/TKOB) (Kongsberg)

Uttalelser fra internasjonale håndhevingsorganer

FNs barnekomité General Comment no. 14 (2013) The right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration art. 3, para. 1)

Litteratur

Bøker

Mæhle, Synne Sæther og Ragna Aarli, *Fra lov til rett*, 2. utgave, Gyldendal juridisk, Oslo 2017.

Robberstad, Anne, *Bistandsadvokaten, ofrenes stilling i straffesaker*, 3. utgave, Universitetsforlaget, Oslo 2014.

Skoghøy, Jens Edvin A., *Rett og rettsanvendelse*, Universitetsforlaget, Oslo 2018.

Øyen, Ørnulf, *Straffeprosess*, 3. utgave, Fagbokforlaget, Bergen 2022.

Øyen, Ørnulf, *Straffeprosess*, 2. utgave, Fagbokforlaget, Bergen 2020.

Artikler

Bohinen, Anne K., «Fornærmedes partsstilling og bistandsadvokatens rolle» *Kritisk juss* (2004) Vol. 30 Utg. 3, side 217-230

Rui, Jon Petter, «Straffeprosessen i perspektiv» *Jussens venner* (2014) Vol. 49 Utg. 6, side 382-444

Salomon, Hege, «Bistandsadvokatens rolle» *Kritisk juss* (2013) Vol. 39 Utg. 1, side 34-39

Elektroniske kilder

Frøberg, Thomas, Gert Johan Kjellby, Anders Løvlie og Runar Torgersen, *Norsk Lovkommentar: Straffeprosessloven § 107 a tredje ledd*, Rettsdata.no (lest 21. april 2022)

Frøberg, Thomas, Gert Johan Kjellby, Anders Løvlie og Runar Torgersen, *Norsk Lovkommentar: Straffeprosessloven § 107 c første ledd*, Lovdata.no (lest 1. mai 2022)

Løvlie, Anders, Forelesning i straffeprosess (1) Institusjonene og aktørene, PowerPoint-presentasjon, UiO, 2019, side 24.

<https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUS4211/v20/straffeprosess-2019-%281%29-institusjonene-og-aktorene.pdf> (lest 28. april 2023)

Oslo Tingrett. (Juni 2013) *Erfaringsrapport. Domstolsarbeidet i 22. juli-saken*.

<https://www.domstol.no/contentassets/a76cae79919d4e5298f5656608b6568b/evalueringssrapport-fra-22.-juli-saken-i-oslo-tingrett-2012.pdf> (lest 1. mai 2023)

Ragna Aarli, *Dokumentoffentlighet i straffesaker. En utredning for Justis- og beredskapsdepartementet*, Universitetet i Bergen 28. februar 2021.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/3f44915b42ed421db5061f7737b16b5d/dokumentoffentlighet-i-straffesaker-2021.pdf> (lest 2. mai 2023)

Schmidt, Nina, «Ber Høyesterett avklare hvem som skal ha rett til å få oppnevnt bistandsadvokat», *Advokatbladet*, 29. august 2022.

<https://www.advokatbladet.no/elden-advokatfirma/ber-hoyestrett-avklare-hvem-som-skal-ha-rett-til-a-fa-oppnevnt-bistandsadvokat/182532> (lest 17. april 2023)

